Tweede Kamer der Staten-Generaal

2

Vergaderjaar 2014–2015

21 501-08 Milieuraad

Nr. 575

VERSLAG VAN EEN SCHRIFTELIJK OVERLEG
Vastgesteld op 9 juni 2015

De vaste commissie voor Infrastructuur en Milieu heeft een aantal vragen en opmerkingen voorgelegd aan de Staatssecretaris van Infrastructuur en Milieu over de geannoteerde agenda van de Milieuraad van 15 juni 2015 (Kamerstuk 21 501-08, nr. 563), het verslag van de Informele Milieuraad van 14 en 15 april 2015 (Kamerstuk 21 501-08, nr. 562), het EU-voorstel Kaderstrategie Energie-Unie, COM (2015) 80, de consultatie revisie Europese emissiehandelssysteem (Kamerstuk 33 858, nr. 33), het fiche over de mededeling Kaderrichtlijn water en de Richtlijn overstromingsrisico's (Kamerstuk 22 112, nr. 1958) en de reactie op het artikel in The Guardian over hormoonverstorende stoffen (Kamerstuk 27 858, nr. 312).

De vragen en opmerkingen zijn op 4 juni 2015 aan de Staatssecretaris van Infrastructuur en Milieu voorgelegd. Bij brief van 9 juni 2015 zijn de vragen, voorzien van een inleiding, beantwoord.

De voorzitter van de commissie,
T. van Dekken

Adjunct-griffier van de commissie,
Koerselman

kst-21501-08-575
ISSN 0921 - 7371
's-Gravenhage 2015

I Vragen en opmerkingen vanuit de fracties

Inhoudsopgave

Inleiding	2
Geannoteerde agenda Milieuraad 15 juni 2015	2
Mondiale klimaatonderhandelingen (st6588/15)	*2*
NEC-richtlijn (st18167/13)	*6*
Verslag Informele Milieuraad 14 en 15 april 2015	9
COP 21 in Parijs: gewenste uitkomsten en ministeriële betrokkenheid bij de onderhandelingen	*9*
EU-voorstel Kaderstrategie Energie-Unie	9
Consultatie revisie Europese emissiehandelssysteem	9
Fiche over mededeling Kaderrichtlijn water en de Richtlijn overstromingsrisico's	12
Reactie op het artikel over hormoonverstorende stoffen	13
Overig	15

Inleiding

De leden van de VVD-fractie hebben met interesse kennisgenomen van de stukken ten behoeve van de Milieuraad. Zij hebben hierover enkele vragen.

De leden van de PvdA-fractie hebben met interesse kennisgenomen van de agenda van de Milieuraad van 15 juni a.s. en de overige stukken die voor het SO Milieuraad zijn geagendeerd. Deze leden hebben een aantal opmerkingen en vragen waarop de ze Staatssecretaris verzoeken in te gaan.

De leden van de CDA-fractie hebben nog enkele vragen met betrekking tot de aanstaande Milieuraad van 15 juni 2015.

De leden van de D66-fractie hebben kennisgenomen van de stukken ten behoeve van de Milieuraad. Zij hebben nog enkele vragen.

De leden van de fractie van de ChristenUnie hebben kennisgenomen van de stukken ten behoeve van de Milieuraad. Zij hebben nog enkele vragen.

De leden van de fractie van GroenLinks hebben kennisgenomen van de stukken ten behoeve van de Milieuraad. Zij hebben nog enkele vragen.

De leden van de fractie van de Partij voor de Dieren hebben kennisgenomen van de geannoteerde agenda van de Milieuraad, en van de overige geagendeerde stukken. Zij willen graag nog enkele vragen stellen.

Geannoteerde agenda Milieuraad 15 juni 2015

Mondiale klimaatonderhandelingen (st6588/15)

De leden van de VVD-fractie vragen de Staatssecretaris een inschatting te maken hoe groot de kans is dat de klimaattop uitmondt in een juridisch bindend kader. Of is een situatie waarin landen hun beloften, naar hun eigen mogelijkheden neerleggen, zonder juridisch kader, realistischer? Waarom zou Europa inzetten op een juridisch kader als dit niet haalbaar blijkt? Is het niet beter om te waarderen wat ieder land levert? Acht de Staatssecretaris de kans aanwezig dat Europa een stapje terugdoet als andere landen niet hetzelfde ambitieniveau tonen?

De leden van de PvdA-fractie steunen de inzet van de Staatssecretaris. Zij vinden ook dat het van het grootste belang is om alle grote uitstoters te committeren en dat er langetermijndoelstellingen moeten komen die bijdragen aan het binnen bereik houden van de 2°C-doelstelling.
De leden van de PvdA-fractie zien net als de Staatssecretaris het grote belang van de betrokkenheid van niet-statelijke actoren bij het klimaatñ-akkoord. Deze leden zijn dan ook benieuwd of en hoe de Staatssecretaris Nederlandse niet-statelijke actoren bij totstandkoming van het akkoord probeert te betrekken en aan het akkoord wil committeren. Welke G20-landen hebben hun nationaal bepaalde bijdragen voor de onderhandelingen in Parijs inmiddels ingediend?

De leden van de PvdA-fractie verzoeken de Staatssecretaris om met de Kamer te delen hoe Nederland en andere ontwikkelde landen na 2020 blijven bijdragen aan de klimaatadaptie in minder ontwikkelde landen, met name in Afrika. Deelt de Staatssecretaris de mening dat het belangrijk is dat het voor de minder ontwikkelde landen duidelijker wordt welke middelen beschikbaar zijn om hun mitigatie- en adaptatiedoelen te bereiken? Deze leden zijn benieuwd welke rol Nederland op ministerieel niveau zal spelen richting de minder ontwikkelde landen die twijfelen over hun bijdrage aan de CO_2-reductie.

De leden van de PvdA-fractie vragen de Staatssecretaris of de inbreng van de EU tijdens de klimaatonderhandelingen in Parijs kan worden versterkt door aan de Europese doelen voor CO_2-reductie, duurzame energie en energiebesparing een concreet uitvoeringsprogramma te koppelen, zoals Nederland met het Energieakkoord heeft gedaan. Deze leden zijn van mening dat er een risico op een koolstofbubbel bestaat. Zij vinden dat de blootstelling van met name pensioenfondsen aan de fossiele energiebedrijven een onderschat systeemrisico is. Eerder dit jaar waarschuwde de Bank of England, de Britse toezichthouder op pensioenfondsen en verzekeringsmaatschappijen, voor de gevaren van investeren in olie, kolen en gas. De bank waarschuwde dat de limiteringen op CO_2-uitstoot samen met de investeringen in duurzame energie grote risico's oplevert voor de investeringen in fossiele energie, met name vanwege een voorspelde inkomsten- en waardevermindering van olie- en gasbedrijven. De leden van de PvdA-fractie willen niet dat de Nederlandse belastingbetaler voor de gevolgen van een toekomstige koolstofbubbel moet opdraaien, zoals wel is gebeurd bij de financiële crisis. Zij verzoeken de Staatssecretaris dit onderwerp op de Europese agenda te plaatsen om te voorkomen dat Nederland bijtijds maatregelen neemt, terwijl andere EU-landen blijven achterlopen, waardoor wij uiteindelijk de rekening gepresenteerd krijgen. De leden van de PvdA-fractie zijn daarom ook van mening dat investeringen van Nederlandse pensioenfondsen in kolen, olie en gas moeten worden afgebouwd, tenzij onomstotelijk komt vast te staan dat deze investeringen geen onoverkomelijke risico's opleveren voor ons milieu en voor de Nederlandse belastingbetalers en pensioengerechtigden. Deze leden verzoeken de Staatssecretaris hierop te reageren.

De leden van de CDA-fractie constateren dat enkele weken geleden vele grote bedrijven bij elkaar kwamen in Parijs, waar zij pleitten voor de aanpak van klimaatverandering en het halen van de 2°C-doelstelling. Het zijn bedrijven en de samenleving die de klimaatdoelen moeten gaan waarmaken en daarom vinden deze leden het belangrijk dat zij meedoen. Deze leden zijn heel blij met de inzet van onder meer dhr. Polman van Unilever. Dit geeft aan dat bedrijven een rol verdienen bij het komende klimaatakkoord. Deze leden steunen de inzet van de Staatssecretaris om het belang van niet-statelijke actoren te benadrukken. Op welke wijze kan de Staatssecretaris nog nader vormgeven aan de rol van niet-statelijke actoren tijdens de onderhandelingen?

De leden van de CDA-fractie merken op dat diverse olie- en gasbedrijven afgelopen week hebben gepleit voor een belasting op CO_2-uitstoot. Deze wens is van invloed op de concurrentiepositiepositie van het Nederlandse bedrijfsleven en de afschaffing van de kolenbelasting in het Energieakkoord. Deze leden vragen in dezen hoe de Staatssecretaris tegen deze oproep aankijkt. Verder vragen zij hoe de Staatssecretaris kijkt naar de plannen in Duitsland voor een klimaatbelasting voor energieproducenten op CO_2-uitstoot in samenhang met het ETS. In hoeverre is de Staatssecretaris op de hoogte van de Duitse plannen? Wat zijn hiervan de voor- en nadelen volgens de Staatssecretaris? Werken de Staatssecretaris en het kabinet samen met andere Europese lidstaten ten aanzien van het onderwerp van de belasting van CO_2-uitstoot naast het ETS? Indien dat het geval zou zijn, wat is daarvan dan de stand van zaken?

De leden van de fractie van de ChristenUnie merken op dat het, om alle landen aan boord te krijgen voor een internationaal bindend klimaatakkoord tijdens de Conference of the Parties (COP21) in Parijs, van belang is dat Nederland samen met de EU-lidstaten een stevige inzet heeft. In oktober 2014 werd het Europese doel voor CO_2-reductie in 2030 vastgesteld op minimaal 40% en die voor duurzame energie en energiebesparing beide op 27%. Deze leden vinden de doelen voor hernieuwbare energie en energiebesparing te weinig ambitieus. Maar nu we de doelen gesteld hebben, moeten we een geloofwaardige aanpak hebben om de doelen te halen.

Volgens de leden van de fractie van de ChristenUnie zal de EU aan overtuigingskracht winnen als zij in Parijs haar bod vergezeld kan laten gaan van een geloofwaardig programma om de doelen daadwerkelijk te halen. Nederland heeft met het Energieakkoord een begin gemaakt met de omslag. Hoe Nederland vervolgens na 2023 verdergaat moet nog worden ingevuld. Volgens deze leden moet de discussie worden gestart om ook na 2023 in een stevig tempo door te gaan met deze omslag. Deze leden verzoeken de Staatssecretaris daarom in de Milieuraad zich sterk te maken voor een programma van afspraken met de lidstaten om het reductiedoel daadwerkelijk te halen. Ook vragen deze leden of de Staatssecretaris bereid is voor het Nederlandse aandeel daarin een voorstel uit te werken voor de periode 2023–2030 en dit binnen een jaar naar de Kamer te sturen.

Volgens de leden van de fractie van de ChristenUnie is het voor de onderhandelingen van belang dat er snel meer duidelijkheid komt voor ontwikkelingslanden over klimaatfinanciering. Deze leden vragen de Staatssecretaris daarom om er tijdens de Milieuraad voor te pleiten dat de EU een duidelijke «roadmap» maakt die transparantie geeft over de wijze waarop de EU van plan is de publieke bijdrage jaarlijks te financieren en te verhogen.

De leden van de fractie van de ChristenUnie merken op dat het van belang is dat de EU innovatieve bronnen van klimaatfinanciering onderzoekt, zodat zij zich kan inzetten voor voorspelbaarheid en additionaliteit van klimaatfinanciering. Volgens deze leden zou Nederland hierin een voortrekkersrol kunnen spelen door vergroening van het belastingstelsel. Ook zou Nederland een voorstel kunnen uitwerken om een deel van de opbrengsten van het emissiehandelssysteem in het Green Climate Fund (GCF) te storten. Is de Staatssecretaris bereid deze mogelijkheden te onderzoeken voor de Rijksbegroting 2016 en hier bij andere lidstaten voor te pleiten?

De leden van de fractie van de ChristenUnie merken op dat de adaptatiekosten voor ontwikkelingslanden fors zullen stijgen tot 2050. Is de Staatssecretaris bereid te pleiten voor een afzonderlijk doel voor publieke adaptatiefinanciering in het klimaatverdrag van Parijs, zodat de armste en meest kwetsbare landen de benodigde financiële ondersteuning krijgen om zich weerbaar te maken tegen de gevolgen van klimaatverandering? Is de Staatssecretaris voorts bereid ervoor te pleiten dat er een bepaling wordt opgenomen in het klimaatverdrag die stelt dat de financieringsdoelen voor mitigatie en adaptatie regelmatig worden bijgesteld en dat deze bepaling moet garanderen dat na 2020 verplichtingen blijven bestaan voor landen met een grote verantwoordelijkheid voor uitstoot en capaciteit om te betalen, en dat nieuwe «contributors» de financieringstoezeggingen van ontwikkelde landen aanvullen maar niet vervangen? Deelt de Staatssecretaris de mening dat reguliere ontwikkelingssamenwerking en armoedebestrijding niet de dupe mogen zijn van meer publieke klimaatfinanciering? De leden van de fractie van de ChristenUnie zijn voorstander van het streven naar minimaal 50% private klimaatfinanciering. Op welke manier wil het kabinet private klimaatfinanciering vormgeven?

De leden van de fractie van GroenLinks willen graag weten hoe de Staatssecretaris zich inzet om bij te dragen aan een optimaal resultaat van de mondiale klimaatonderhandelingen. Denkt de Staatssecretaris dat de inzet van de EU voldoende bijdraagt om een catastrofale opwarming van de aarde tegen te gaan? Is de Staatssecretaris bereid om de Europese Commissie te vragen om een aanvullend voorstel in lijn met de motie-Vos/Dijkstra (Kamerstuk 33 858, nr. 26)? Heeft de Staatssecretaris medestanders gezocht en gevonden voor de mogelijkheid van een verdergaande reductie? Heeft zij op andere wijze nog actie ondernomen ter uitvoering van deze motie?
Gaat de Staatssecretaris zich inzetten voor een reductieplan om de inzet van de EU te vertalen naar concrete maatregelen op lidstaatniveau?
Heeft de Staatssecretaris kennisgenomen van de berichtgeving in Trouw («Meerderheid wil stop op fossiel beleggen», 1 juni 2015) dat een grote meerderheid van de Nederlanders wil dat hun pensioenfondsen niet langer in fossiele brandstoffen investeert? Ziet de Staatssecretaris een rol voor zichzelf in het stimuleren van desinvesteringen in fossiele energie?

De leden van de fractie van de Partij voor de Dieren merken op dat klimaatverandering een van de grootste bedreigingen is die onze generatie het hoofd moet bieden. Zij waarderen het dat de Staatssecretaris op papier blijft vasthouden aan de 2°C-doelstelling: het streven om de opwarming van de aarde te beperken tot maximaal 2°C. Maar zelfs met maatregelen die door een welvarend land als het onze genomen worden ligt het klimaatbeleid nog niet op koers om dit te bewerkstelligen. Erkent de Staatssecretaris dat? En welke consequenties verbindt zij daaraan?
In het jongste rapport van het Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC) wordt de noodklok geluid. De huidige vermindering van broeikasgassen is onvoldoende om de opwarming van de aarde binnen de nog net acceptabele 2°C te houden. De grootste kans voor vermindering van broeikasgassen ligt bij de vraagzijde, dus bij wat we kopen en wat we consumeren, aldus het IPCC. En dat is niet de enige die daarop wijst: talloze wetenschappers en adviesraden adviseren om ook consumptiepatronen bij het klimaatbeleid te betrekken. Zo pleit het PBL al langer voor actiever overheidsbeleid om het eten van vlees te ontmoedigen om het klimaat te ontzien. Op welke manier is of gaat de Staatssecretaris met deze adviezen aan de slag?
De leden van de fractie van de Partij voor de Dieren wijzen erop dat het oplossen van de klimaatcrisis niet kan door vast te houden aan business as usual. Alleen met fundamentele veranderingen in onze manier van

produceren, consumeren en handelen kunnen we het uit de hand lopen van klimaatverandering voorkomen. Op welke wijze is de Staatssecretaris van plan om dit in te brengen in de onderhandelingen over een nieuw mondiaal klimaatakkoord, en in het eigen, Nederlandse klimaatbeleid? Welke verwachtingen heeft zij van de onderhandelingen in Parijs? Op welke wijze is zij nu, in aanloop naar de COP, al bezig om het ambitie-niveau van andere landen omhoog te schroeven? In de onderhandelingen over het Europese klimaat- en energiepakket lag Nederland samen met een klein aantal andere landen dwars bij de in de ogen van deze leden veel te magere reductiedoelstellingen van de Europese Commissie. Graag krijgen zij de verzekering dat van dergelijk verzet tegen ambities die, nogmaals, al veel te mager zijn, geen sprake zal zijn.

De leden van de fractie van de Partij voor de Dieren missen niet alleen op het vlak van mitigatie van klimaatverandering, maar ook op het gebied van adaptatie ambitie van het kabinet. Achim Steiner, hoofd van het milieuprogramma van de Verenigde Naties, pleit er ook voor om adaptatie en mitigatie aan elkaar te koppelen. Duidelijk is dat grote delen van de wereld veel geld tekort komen om de gevolgen van klimaatverandering het hoofd te bieden. De vervuiler betaalt, is ook voor dit kabinet een leidend principe. De landen die (historisch en nu) veel bijdragen aan de opwarming van de aarde moeten dan ook bijdragen aan het opvangen van die gevolgen. Dat moet volgens de leden van de fractie van de Partij voor de Dieren dan ook duidelijk additioneel geld zijn, en niet betaald worden uit de al veel te magere budgetten voor ontwikkelingssamen-werking. Is de Staatssecretaris bereid om daarvoor in de komende begroting van 2016 veel meer geld vrij te maken, zodat de afspraken die Nederland daar eerder over heeft gemaakt in ieder geval worden nagekomen? En is zij bereid om in de komende Milieuraad ook bij andere lidstaten aan te dringen op meer klimaatfinanciering om de grote kloof tussen de nu toegezegde adaptatiegelden en de sommen die daadwer-kelijk nodig zijn om bijvoorbeeld Afrika voor te bereiden op klimaatveran-dering, te overbruggen?

NEC-richtlijn (st18167/13)

De leden van de VVD-fractie vragen hoe Nederland verdergaande reductie van luchtverontreiniging zal verdedigen als andere landen de reeds bestaande doelstellingen nog niet hebben gehaald. Was het niet de afspraak dat Nederland geen extra koppen op Europees beleid zou zetten? Kan de Staatssecretaris verklaren waarom andere landen nog niet zover zijn? Ziet zij mogelijkheden om op korte of langere termijn alleen te gaan pleiten voor Europees bronbeleid in plaats van reductiedoelstellingen? Zou dat niet vele malen effectiever en makkelijker zijn, zo vragen de leden van de VVD-fractie?

De leden van de VVD-fractie vragen met betrekking tot reductiecijfers om een betere luchtkwaliteit te bereiken, hoe we ervoor zorgen dat de Europese Commissie voortaan uitgaat van de gegevens van het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL) in plaats van haar eigen verkeerde cijfers. De kosten en baten moeten doorslaggevend zijn. Hoe denkt de Staatssecretaris over doelstellingen die veel kosten, maar weinig opleveren? Gaat Nederland het braafste jongetje van de klas zijn, het land dat alles als eerste en streng uitvoert, terwijl andere landen in gebreke blijven?

De leden van de PvdA-fractie zijn tevreden dat de NEC-richtlijn EU-breed inzet op een afname van de luchtverontreiniging. Zij zijn daarnaast blij om te zien dat deze richtlijn (zowel volgens de EU als volgens het PBL) een

positieve financiële uitkomst heeft. Zij hopen daarom op een vlotte uitvoering.

De leden van de PvdA-fractie verbazen zich wel over de grote verschillen tussen de doelstellingen die de EU voorstelt en de uitkomsten van het onderzoek van het PBL. Deze leden vragen de Staatssecretaris of het mogelijk is en of de Staatssecretaris bereid is de resultaten van deze twee te combineren en daarbij te kiezen voor de meest ambitieuze (milieuvriendelijke en gezonde) combinatie qua doelstellingen. Zo ja, is de Staatssecretaris bereid om uitgebreid(er) onderzoek naar de implementatie van zo'n gecombineerd stelsel te doen? Zo nee, waarom is dit niet mogelijk?

De leden van de PvdA-fractie zijn bezorgd over de ideeën vanuit de EU om methaan uit deze richtlijn te halen. Deze leden vragen de Staatssecretaris of zij haar reactie hierop kan geven.

De leden van de PvdA-fractie vragen de Staatssecretaris of zij het tijdpad van de onderhandelingen kan verduidelijken. Zij vragen de Staatssecretaris eveneens of zij kan aangeven in welke behandelfase dit dossier is tijdens het Nederlands EU-voorzitterschap.

De leden van de CDA-fractie zijn benieuwd naar de mening van de Staatssecretaris ten aanzien van het schrappen van extra regels over methaan. Kan de Staatssecretaris daarnaast reflecteren op de inzet van de landbouwcommissie in het Europees parlement om extra regels rond de uitstoot van methaan te schrappen? Hoe verwacht de Staatssecretaris dat het nieuwe voorstel van de Europese Commissie ten aanzien van luchtkwaliteit eruit gaat zien?

De leden van de D66-fractie vragen wanneer het Europees parlement zijn rapport inzake de NEC-richtlijn vast zal stellen, en of de Staatssecretaris nader in kan gaan op de verwachting die zij uitspreekt dat er sprake zal zijn van een hoger ambitieniveau dan in de Raad. Waar is deze verwachting op gebaseerd? Is deze verwachting bijvoorbeeld gebaseerd op de aard van de amendementen die er zijn ingediend op het voorstel? Zo ja, kan de Staatssecretaris daar een appreciatie van geven? Voelt de Staatssecretaris zich gesteund door het Europees parlement in zijn streven naar een hoger ambitieniveau inzake de NEC-richtlijn. Zo nee, waarom niet?

De leden van de D66-fractie vragen of de Staatssecretaris zich gesteund voelt in haar streven om het ambitieniveau van de NEC-richtlijn te verhogen. Zo ja, door welke lidstaten voelt zij zich gesteund? Kan zij nader ingaan op het krachtenveld inzake het verhogen van de ambitie? Deze leden vragen wanneer de Staatssecretaris voorziet dat de onderhandelingen met het Europees parlement over de herziening van de NEC-richtlijn starten.

De leden van de D66-fractie vragen of de Staatssecretaris nader kan duiden wat de houding is van de Commissie ten opzichte van de bestaande NEC-richtlijn, nu deze besloten heeft het richtlijnvoorstel niet in te trekken maar de vinger aan de pols te houden. Wat is volgens de Staatssecretaris het uiteindelijke doel van de Commissie met deze richtlijn? Deze leden vragen voorts naar welke houding van de Commissie de voorkeur zou uitgaan van de Staatssecretaris, nu de onderhandelingen over de bestaande richtlijn voortgaan. Welke voor- en nadelen ziet zij van deze vinger-aan-de-polsbenadering? Zou zij graag een hoger ambitieniveau zien van de Commissie? Zo nee, waarom niet?

De leden van de D66-fractie lezen dat de Staatssecretaris verwijst naar haar brief van 25 februari jl. (Kamerstuk 22 112, nr. 1942), waarin zij een gedetailleerde positie beschrijft inzake verregaande reductie van de luchtverontreiniging, onderbouwd door een kosten-batenanalyse van het PBL. Is de Staatssecretaris onverminderd van mening dat Nederland baat heeft bij een hoog Europees ambitieniveau? Is de Nederlandse positie in de afgelopen maanden op geen enkel punt gewijzigd? De Staatssecretaris geeft immers aan dat onder Lets voorzitterschap de onderhandelingen zijn voortgezet, en dat er is gesproken over de impact assessment, flexibiliteitsmechanismen, het al dan niet opnemen van methaan en het ambitieniveau in algemene zin. Kan de staatsecretaris op ieder van deze punten afzonderlijk aangeven wat de Nederlandse positie op dit moment is?

De leden van de D66-fractie vragen of er inmiddels meer duidelijkheid bestaat over het verdere tijdpad in de onderhandelingen over de NEC-richtlijn. Deze leden lezen dat het Lets voorzitterschap tijdens de Raad een oriënterend debat wil voeren over de herziening van de NEC-richtlijn. Is inmiddels duidelijk wat de insteek is van het Letse voorzitterschap? Is de aard van het debat inmiddels bevestigd? Deze leden vragen of de Staatssecretaris een appreciatie kan geven van de insteek die door het Letse voorzitterschap is gekozen. Wat zegt de keuze van deze insteek over de verdere verloop van de onderhandelingen en over de richting daarvan?

De leden van de D66-fractie vragen op welke onderwerpen deze Raad zich nu voornamelijk zal focussen. Liggen er specifieke vragen voor die door het Letse voorzitterschap aan de lidstaten zullen worden voorgelegd? Zo ja, kan de Staatssecretaris schetsen wat de Nederlandse inbreng is op deze vragen?

De leden van de D66-fractie hebben vernomen dat enkele lidstaten hebben aangegeven dat er een noodzaak is voor nader onderzoek over het effect van de richtlijn op een aantal economische sectoren. Deze leden vragen of Nederland onderdeel is van deze groep. Zo ja, met betrekking tot welke sectoren zou het effect van de richtlijn nader onderzocht moeten worden? Zo nee, kan de Staatssecretaris aangeven om welke groep lidstaten het hier gaat, welke economische sectoren het volgens deze groep betreft en waar de noodzaak voor nader onderzoek volgens deze groep vandaag komt?

De leden van de D66-fractie hebben vernomen dat een aantal deadlines die in het voorstel stonden opgenomen, zijn uitgesteld. Kan de Staatssecretaris dit bevestigen? Zo ja, om welke deadlines gaat het en wat is de inschatting van de gevolgen van het uitstellen van deze deadlines? Heeft Nederland gepleit voor het aanpassen van deadlines in het voorstel? Zo ja, wat is hiervoor de reden? Deze leden hebben voorts vernomen dat methaan (CH_4) is geschrapt uit het voorstel. Kan de Staatssecretaris dit bevestigen? Zo ja, wat is haar appreciatie van deze aanpassing? Zo ja, wat is de inschatting van de gevolgen van het schrappen van methaan uit het voorstel? Heeft Nederland gepleit voor het schrappen van methaan? Zo ja, wat is hiervoor de reden?

De leden van de D66-fractie zijn benieuwd in welke onderhandelingsfase de herziening van de NEC-richtlijn zich zal bevinden, als Nederland zelf het Europese voorzitterschap bekleedt. Wat is de verwachting van de Staatssecretaris?

De leden van de D66-fractie vragen of de Staatssecretaris het Nederlandse EU-voorzitterschap aan zal grijpen om een hoger ambitieniveau in de onderhandelingen te brengen. Zo nee, welke doelen stelt zij zichzelf als het gaat om de herziening van de NEC-richtlijn?

Verslag Informele Milieuraad 14 en 15 april 2015

COP 21 in Parijs: gewenste uitkomsten en ministeriële betrokkenheid bij de onderhandelingen

De leden van de VVD-fractie merken op dat nog te weinig landen, met name G20-landen, hun INDC's (Intended National Determined Contributions) hebben aangeleverd. Hoeveel landen hebben inmiddels hun INDC's aangeleverd? Hebben alle G20-landen hun INDC's aangeleverd? Zo nee, wat kan Europa doen om de G20-landen te bewegen hun INDC's zo snel mogelijk aan te leveren? Wat zegt het gegeven over de inzet van deze landen ten aanzien van de klimaatovereenkomst, als zij zo laat zijn met het aanleveren van hun INDC's?

EU-voorstel Kaderstrategie Energie-unie, COM (2015) 80

De leden van de CDA-fractie vragen in hoeverre er tussen Nederland, Duitsland en andere Europese landen gesprekken zijn over het harmoniseren van de energiemarkt. Klopt het, zoals beschreven in een stuk van euractiv.com, dat Duitsland met buurlanden in gesprek is om met een kopgroep stappen te zetten ten aanzien van een verder geïntegreerde energiemarkt? Wat is de rol van Nederland hierin? (Website euractiv.com, 3 juni 2015, http://www.euractiv.com/sections/energy/Germany%20to%20launch%20mini-energy%20union-315074)

Consultatie revisie Europese emissiehandelssysteem

De leden van de VVD-fractie merken op dat VEMW haar leden geconfronteerd ziet met forse tegenvallers en een verslechtering van de concurrentiepositie als gevolg van een tekort aan gratis rechten. (zie het artikel «Miljardenstrop industrie», de Telegraaf, 26 mei 2015) Graag vernemen deze leden van de Staatssecretaris hoe zij de belangen van met name de zware industrie gaat vertegenwoordigen in de onderhandelingen over dit dossier.
Hoe waarborgt de Staatssecretaris de concurrentiepositie van het Nederlandse bedrijfsleven bij de te nemen maatregelen die de emissiehandel moeten versterken? Wat hebben we aan het medicijn emissiehandel, als de patiënt (een concurrerend bedrijfsleven in Europa) al overleden is? Hoe gaat Nederland de best performers in de sectoren compenseren als de marktstabiliteitsreserve (MSR) naar voren wordt gehaald en eerder ingaat dan 2021, maar de adequate «carbon leakage»-maatregelen niet eerder ingaan? In hoeverre zijn de vigerende maatregelen dan voldoende om de koplopers in de energie-intensieve industrie te beschermen? Welke borging biedt de Staatssecretaris? De leden van de VVD-fractie hebben begrepen dat de nieuwe voorstellen van de Europese Commissie voor de structurele versterking van het EU-ETS wellicht al in juli verwacht kunnen worden. Wat is de huidige planning?

De leden van de PvdA-fractie vragen met het oog op de overcapaciteit van emissierechten of het verstandig is dat de niet-gealloceerde emissierechten (€ 600 miljoen) in 2020 in de MSR worden geplaatst? Deze leden zijn benieuwd naar het standpunt van de Staatssecretaris over de uitkomst van de onderhandelingen met het EP over de belangrijkste

discussiepunten (inwerkingtreding MSR in 2019, storten «gebackloade» rechten in MSR, opname van niet-gealloceerde emissierechten in MSR in 2020).

De leden van de PvdA-fractie zijn benieuwd of er al meer duidelijkheid bestaat over het moment waarop de Europese Commissie een nieuw voorstel doet voor de structurele versterking van het EU-ETS. Zij zijn ook benieuwd of de Staatssecretaris van mening is dat er in Europees verband net als in Nederland rendementseisen aan kolencentrales moeten worden gesteld om het gebruik van kolen op Europees niveau efficiënter te maken en terug te dringen, temeer omdat ETS de komende jaren een te weinig stimulerende werking heeft vanwege het overaanbod aan emissierechten. Deze leden vragen de Staatssecretaris om het speelveld omtrent ETS in de Milieuraad wat betreft de standpunten van andere landen met de Kamer te delen. Zij zijn benieuwd welke rol Nederland tijdens het EU-voorzitterschap kan vervullen bij de structurele versterking van het EU-ETS.

De leden van de D66-fractie zijn van mening dat het versterken van het ETS van groot belang is voor een beter en consequenter klimaatbeleid in Europa. Deze leden zijn blij dat de MSR er gaat komen, maar zijn wel van mening dat al veel eerder dan in 2019 aan deze reserve zou kunnen worden begonnen. Deze leden lezen dat de Staatssecretaris voorstelt om bij de vrije allocatie een systeem te introduceren waarmee periodiek aanpassingen kunnen worden gedaan op basis van de recente productielevels van bedrijven. Deze leden vragen op welke manier de bedrijven dan een prikkel krijgen om CO_2-reducerende technologie en processen toe te passen, aangezien hun eigen productie altijd als uitgangspunt wordt genomen. Hoe gaat de Staatssecretaris er met een «dynamische allocatie» voor zorgen dat deze bedrijven innoveren en hun CO_2-uitstoot ook verminderen? Ook willen deze leden weten in hoeverre andere lidstaten dit voorstel steunen en wat hun mogelijke bezwaren zijn.

De leden van de D66-fractie lezen dat de Staatssecretaris van mening is dat bij een nieuw vrij allocatiesysteem een «cross-sectoral correction»-factor niet nodig is. Deze leden vragen of dit niet zal leiden tot minder rechten voor CO_2-emissierechtenveilingen en wat daarvan de implicaties zullen zijn voor andere sectoren. Ook willen deze leden weten of er hiermee een kans ontstaat dat de incentive voor de Europese industrie om emissies kosteneffectief te reduceren en te investeren in schone en energie-efficiënte technologie verzwakt. Deze leden vragen of hiermee niet het prijssignaal voor «materiaal- en productsubsidies» verdwijnt.

De leden van de D66-fractie zijn het met de Staatssecretaris eens dat de energiesector zodanig moet hervormen en innoveren dat gratis emissierechten in de toekomst niet langer nodig zijn. Deze leden vragen de Staatssecretaris echter om uiteen te zetten hoe zij ervoor wil zorgen dat de vrije allocatie van emissierechten in de volgende periode inderdaad zodanig wordt vormgegeven dat de energiesector op termijn zonder deze gratis rechten kan. Daarbij vragen deze leden aan de Staatssecretaris om aan te geven hoe een dergelijke stimulans kan worden bereikt met de «dynamische allocatie» van emissierechten. Deze leden vragen de Staatssecretaris ook welke voorstellen zij heeft om ervoor te zorgen dat het systeem van vrije allocatie ter bestrijding van carbon leakage, de interne Europese markt niet verstoort, doordat sommige sectoren in Europa wél en andere sectoren in Europa geen gratis emissierechten krijgen. Deze leden zijn het met de Staatssecretaris eens dat de criteria voor carbon leakage waardoor bedrijven in aanmerking komen voor allocatie moeten worden aangescherpt, en periodiek moeten worden herzien. Deze leden vragen de Staatssecretaris echter om nader uiteen te zetten hoe zij deze scherpere criteria voor zich ziet, aangezien de operatio-

nalisering van de criteria altijd een heikel punt is geweest. Deze leden zijn benieuwd naar een systeem waarin een gedeeltelijke vrije allocatie mogelijk is, in plaats van altijd 100%. Zij vragen de Staatssecretaris of de administratieve lasten en de complexiteit ervan al nader onderzocht zijn, en of er andere lidstaten zijn die een dergelijk systeem voorstellen.

De leden van de D66-fractie merken op dat de ETS-richtlijn de lidstaten de aanbeveling geeft om minstens 50% van de opbrengsten van de veilingen van emissierechten te gebruiken voor klimaatgerelateerde doeleinden. Deze leden vragen de Staatssecretaris of de opbrengsten van de veilingen van emissierechten in Nederland (deels) worden geoormerkt voor klimaatgerelateerde doeleinden. Zo ja, om hoeveel procent gaat het, en aan welke projecten wordt het precies besteed? Zo nee, waarom niet, en kan de Staatssecretaris aangeven wanneer er in de begroting wel sprake is van een oormerking van inkomsten? Deze leden willen ook graag weten hoe de Staatssecretaris denkt over het voorstel om een deel van de opbrengsten van de veilingen te besteden aan innovaties. De leden van de D66-fractie vinden innovatie van groot belang voor de toekomst van ons energiegebruik en om kosteneffectievere CO_2-reductie te bewerkstelligen. Deze leden lezen dat de Staatssecretaris van mening is dat de investeringen uit het moderniseringsfonds vooral zouden moeten worden ingezet voor projecten die een focus hebben op de omslag van kolen naar biomassa. Deze leden vragen de Staatssecretaris om nader uiteen te zetten waarom juist deze hernieuwbare energietak voor haar de voorkeur geniet boven innovaties in andere hernieuwbare energiebronnen. De leden van de D66-fractie vragen de Staatssecretaris welke voorstellen zij heeft om de sectoren die (nog) niet onder het ETS vallen beter aan te laten sluiten, ook met betrekking tot de financieringssystemen om innovatie en efficiëntie te stimuleren.

De leden van de D66-fractie merken op dat het Verenigd Koninkrijk en Duitsland voorstander zijn van het verkennen van de mogelijkheden om meer dan 40% EU-emissiereducties te realiseren voor 2030, onder andere door het gebruik van internationale CO_2-markten. Deze leden willen graag weten wat het standpunt van Nederland hierover is.

De leden van de D66-fractie vragen de Staatssecretaris om aan te geven welke mogelijke voorstellen ten aanzien van klimaatfinanciering Nederland in Parijs zal steunen. Ook zijn deze leden benieuwd naar een appreciatie van de Staatssecretaris van de beslissing van de Europese Commissie om te wachten met concrete voorstellen voor klimaatfinanciering totdat alle INDCs binnen zijn, in plaats van zelf nu al voor te bereiden en standpunten in te nemen.

De leden van de D66-fractie vragen de Staatssecretaris of Nederland er een voorstander van is om, in navolging van de VS, een tussendoel voor emissiereductie in Europa neer te zetten, bijvoorbeeld in 2025 en een vijfjarige commitment-periode te eisen om China ertoe te bewegen ook al eerder emissiereducties te bewerkstelligen.

De leden van de D66-fractie refereren aan de brief van de grote olie- en gasbedrijven die vragen om wereldwijde CO_2-beprijzing. Deze leden vragen of Nederland er voorstander van is om het verzoek van deze leden, namelijk een zetel aan de onderhandelingstafel in Parijs, in te willigen.

De leden van de fractie van de ChristenUnie merken op dat het emissiehandelssysteem van de EU (EU-ETS) in theorie een goed middel is om grenzen te stellen aan de uitstoot van broeikasgassen, maar dat het emissieplafond van het ETS niet streng genoeg is. CO_2-prijzen blijven te laag om duurzaam energiegebruik en groene innovatie aan te jagen. Dat

vinden deze leden zorgwekkend. Het is noodzakelijk om ervoor te zorgen dat de CO_2-prijs omhooggaat. Deze leden vragen de Staatssecretaris hier stevig op in te zetten. Welke maatregelen gaat de Staatssecretaris hiervoor bepleiten? De premier zei bij het debat over de EU-top op 15 oktober 2014 over de CO_2-prijs: «Nu is de gemiddelde prijs zo'n € 5 à € 6, maar die moet echt naar € 40.» Hoe wil het kabinet dit bereiken?

De leden van de fractie van de ChristenUnie merken op dat de EU aanbeveelt om 50% van de opbrengsten van de emissiehandel van lidstaten aan energie- en klimaattoepassingen te besteden. Onder andere Duitsland doet dat al. In Nederland vloeien de opbrengsten naar de algemene schatmiddelen, waarna de overheid aan de Europese Commissie rapporteert «over de uitgaven die passen binnen de strekking van de genoemde doelen, als equivalent van de veilingopbrengsten». Deze leden willen meer duidelijkheid op dit punt. Voldoet Nederland aan de eis van 50%? Is de Staatssecretaris bereid om een bedrag ter hoogte van alle veilingopbrengsten ten goede te laten komen aan energie-efficiëntie en duurzame energie, met een focus op innovatie en onderzoek? Het valt deze leden op dat Nederland in de consultatie over ETS benadrukt dat een sterke focus noodzakelijk is voor CCS. Deze leden delen deze mening niet. Zij zien het geld liever geïnvesteerd in werkelijk duurzame energie en vragen waarom de regering zo'n nadruk legt op CCS.

De leden van de fractie van GroenLinks hebben de volgende vragen over de ETS-hervormingen. Klopt het dat Nederland samen met Polen op woensdag 13 mei een bijeenkomst heeft georganiseerd over de hervorming van het Europese emissiehandelssysteem (ETS)? Wat was het doel van deze bijeenkomst? Kan de Staatssecretaris de «background paper» voor deze bijeenkomst aan de Kamer toesturen? Klopt het dat Nederland steun voor een beperking van CO_2-rechten tot 2030 gekoppeld heeft een toekenning van gratis rechten aan zogenaamde «carbon leakage»-industrie op basis van de huidige productie in plaats van de historische productie? Klopt het dat Nederland steun heeft gezocht voor het schrappen van de zogenaamde «cross-sectoral correction factor»? Klopt het dat Nederland hiermee pleit voor de ruimere toekenning van gratis rechten aan bedrijven? Heeft deze bijeenkomst een positieve bijdrage geleverd aan de doelstelling om het reductiepad van CO_2-rechten aan te scherpen, zoals is vastgelegd in het Energieakkoord?
Is de Staatssecretaris ervan op de hoogte dat dergelijke bijeenkomsten van Nederland en Polen worden opgevat als oppositie tegen een verdere aanscherping van het reductiepad? Is de Staatssecretaris bereid om meer inspanningen te plegen om het reductiepad aan te scherpen?
Hoe staat de Staatssecretaris tegenover het inzetten van een deel van de opbrengsten van de emissiehandel in het Global Climate Fund?

Fiche over mededeling Kaderrichtlijn water en de Richtlijn overstromingsrisico's

De leden van de VVD-fractie vragen waarom er wordt aangestuurd op aanvullende maatregelen. De meetmethoden van de Europese Commissie staan ter discussie. Deze leden willen weten hoe de EU Nederland tegemoet gaat komen op dit punt. Gaat de Staatssecretaris zich hiervoor inzetten?

De leden van de PvdA-fractie vragen de Staatssecretaris om een reactie op het kritische oordeel van de Europese Commissie met betrekking tot het ambitieniveau dat Nederland heeft bij de implementatie van de Kaderrichtlijn water (KRW). Deze leden verzoeken de Staatssecretaris om specifiek in te gaan op de uitspraken van de Europese Commissie dat

Nederland door te weinig urgentie, het ontbreken van onderzoek naar de effectiviteit van maatregelen en het te veel gebruik maken van uitzonderingen onvoldoende maatregelen neemt ter verbetering van de waterkwaliteit en het halen van de KRW-doelen. De leden van de PvdA-fractie vragen de Staatssecretaris om in te gaan op de uitspraak van de Europese Commissie dat Nederland niet de juiste informatie aanlevert om de effectiviteit van de bestaande maatregelen te beoordelen. Deelt de Staatssecretaris de mening dat Nederland de overmatige vervuiling met nutriënten en bestrijdingsmiddelen, die door de landbouw wordt veroorzaakt, met extra maatregelen in de gebiedbeheerplannen dient aan te pakken? Deze leden zijn benieuwd of de Staatssecretaris het met hen eens is dat Nederland een extra impuls moet geven aan de kwaliteit van het oppervlaktewater.

De leden van de PvdA-fractie zijn benieuwd of de Staatssecretaris kan bevestigen dat de motie-Jacobi/Hachchi (Kamerstuk 34 000-J, nr. 18) uitgevoerd wordt en het Deltaprogramma ook gebruikt wordt om de waterkwaliteit te verbeteren.

De leden van de GroenLinks-fractie vinden het beschamend dat Nederland een dergelijk lage ambitie heeft binnen de Kaderrichtlijn Water. Waarom benadrukt de Staatssecretaris dat de maximaal toegestane termijnen volledig benut worden? Is de Staatssecretaris bereid om bij de Europese Commissie aan te dringen op meer samenhang tussen de Kaderrichtlijn Water en ander EU-beleid? Wil de Staatssecretaris de bronnen van chemische verontreiniging met bijbehorende maatregelen opnemen in de stroomgebiedbeheerplannen? Wil de Staatssecretaris maatregelen opnemen in de stroomgebiedbeheerplannen om de verontreiniging door landbouw aan te pakken?

Reactie op het artikel over hormoonverstorende stoffen

De leden van de PvdA-fractie zijn geschrokken van het feit dat 31 gewasbeschermingsmiddelen eigenlijk verboden zouden moeten worden en dit tot op heden niet gebeurd is. Zij zijn blij te horen dat de Staatssecretaris druk zet op de Europese Commissie om de lijst met criteria voor hormoonverstorende stoffen zo snel mogelijk beschikbaar te krijgen vanuit de EU. De leden van de PvdA-fractie steunen het besluit van de Staatssecretaris van harte om Nederland aan te laten sluiten bij de rechtszaak die Zweden is gestart tegen de Europese Commissie over het uitblijven van maatregelen tegen hormoonverstorende stoffen. Deze leden vragen de Staatssecretaris wanneer de rechtszaak hierover zal dienen.

De leden van de PvdA-fractie vragen de Staatssecretaris of zij kan verduidelijken waarom er pas in juni 2014 een routekaart werd uitgebracht om de lijst samen te stellen, terwijl de lijst al op 13 december 2013 beschikbaar had moeten zijn. Deze leden vragen hoe de vertraging van de routekaart terug te voeren is op het argument van zorgvuldigheid. De leden van de PvdA-fractie vragen de Staatssecretaris of het mogelijk is een Nederlandse lijst met criteria op te stellen zolang er nog geen lijst vanuit de EU is. Zo ja, op welke termijn is deze lijst beschikbaar en worden deze 31 stoffen dan (waarschijnlijk) verboden? Zo nee, waarom niet en is het alsnog mogelijk deze 31 stoffen te verbieden?

De leden van de PvdA-fractie vragen de Staatssecretaris daarnaast hoe het staat met het Europees besluit voor een nieuwe test die specifieke informatie geeft over de effecten van bepaalde stoffen waar foetussen en jonge kinderen gevoelig voor zijn die door de EU ontwikkeld zou worden in 2014 en waar de Staatssecretaris in het AO Leefomgeving van 6 november 2014 over sprak. Hiernaast vragen deze leden welke tests er

verder op EU-niveau worden ontwikkeld op het gebied van hormoonverstorende stoffen. Wat zijn verder de ontwikkelingen op dit dossier op EU-niveau?

De leden van de fractie van de Partij voor de Dieren merken op dat in 2009 in Europees verband is afgesproken om alle hormoonverstorende stoffen uit te faseren, en om eind 2013 met criteria te komen om die hormoonverstoorders te definiëren. Vervolgens hoorden deze leden er niets meer over. Op verzoek van de Kamer heeft Nederland zich aangesloten bij de rechtszaak van Zweden om de Europese Commissie te dwingen snel met deze criteria te komen. Daarvoor danken deze leden de Staatssecretaris. Maar wat blijkt: journalisten zijn erachter gekomen dat de ambtenaren van DG Milieu in Brussel in 2013 prima op schema lagen met het opstellen van criteria voor hormoonverstorende stoffen. Maar vanwege lobbypraktijken van de industrie die die rotzooi gebruikt, is hun rapport in de prullenbak verdwenen. Dit is een rapport op basis waarvan er alleen al 31 soorten landbouwgif verboden hadden kunnen en moeten worden. Het is een rapport waaruit ook blijkt dat het op de markt houden van deze middelen de samenleving honderden miljoenen euro's kost aan gezondheidsschade. In reactie op vragen van deze leden hierover heeft de Staatssecretaris navraag gedaan bij de Europese Commissie hierover. De Europese Commissaris ontkent dat het uitblijven van een aanpak tegen hormoonverstorende stoffen iets te maken zou hebben met de zware lobbydruk van de industrie. Vindt de Staatssecretaris dat zelf geloofwaardig? In de tussentijd heeft Corporate Europe Observatory (CEO) in samenwerking met een journalist een rapport opgesteld over de gang van zaken rond de hormoonverstorende stoffen: «A Toxic Affair – How the chemical lobby blocked action on hormone disrupting chemicals». Daaruit blijkt duidelijk dat het niet publiceren van de reeds opgestelde criteria werd ingegeven door lobby vanuit de industrie. Uit het rapport blijkt ook dat het Transatlantic Trade and Investment Partnership (TTIP), het vrijhandelsverdrag tussen de EU en de VS, waar momenteel helaas over wordt onderhandeld, een grote drijfveer was voor de Europese Commissie om zich niet aan haar beloftes te houden om op korte termijn hormoonverstorende stoffen uit te faseren.
Want wat blijkt? De Europese Commissie wil nu in plaats van zich te houden aan de eerder afspraken om criteria op te stellen om vast te kunnen stellen welke stoffen hormoonverstorend zijn, een impact assessment uitvoeren. De impact assessment gaat deze zomer van start en zal volgens de Commissie zeker tot 2016 duren. De Europese Commissie zelf geeft geen duidelijke reden voor deze plotselinge verandering van beleidsaanpak, zo constateren de leden van de fractie van de Partij voor de Dieren. Zij krijgen graag een uitgebreide reactie op het rapport van CEO.

De leden van de fractie van de Partij voor de Dieren vinden het niet aanvaardbaar dat er nu opeens voor een impact assesment wordt gekozen en vragen de Staatssecretaris of zij deze mening deelt. Het uitgangspunt moet toch zeker zijn dat stoffen waarvan we weten dat ze de gezondheid schaden, zo snel mogelijk worden verboden? Het EU-beleid is niet voor niets gebaseerd op het voorzorgbeginsel. Dat wil dus ook zeggen dat het niet een afweging is tussen de economische kosten van een verbod enerzijds en de volksgezondheid anderzijds. Deelt de Staatssecretaris deze mening? Welke vervolgstappen gaat zij zetten om snel te komen tot een spoedige uitfasering van hormoonverstorende stoffen? In Frankrijk is bisfenol A in verpakkingsmateriaal dat in contact komt met voedsel verboden, omdat dit zeer waarschijnlijk hormoonverstorend werkt. Is de Staatssecretaris bereid om zo'n verbod ook op korte termijn in Nederland in te voeren? En is zij bereid om in de tussentijd voorlichting te geven aan zwangere vrouwen over de risico's van bisfenol

A? Zo nee, waarom niet? Deelt de Staatssecretaris de opvatting dat het met betrekking tot hormoonverstorende stoffen lastig is om de werking van deze stoffen te doorgronden en dat het zo complex is dat geen veilige doses kunnen worden vastgesteld? En deelt zij de mening dat het dus beter is om te kijken of een middel mogelijk een gevaar vormt en zo ja, dit middel te verbieden, de zogenaamde «hazard approach»? Zo ja, is zij bereid zich ervoor in te zetten dat dit op zo kort mogelijke termijn inderdaad gebeurt? Zo nee, waarom niet?

Overige

De leden van de VVD-fractie merken op dat de ENVI-commissie van het Europees parlement recentelijk heeft gestemd over het oude voorstel circulaire economie. Wat is er uit die stemming gekomen? Kan de Staatssecretaris op deze uitkomst reflecteren? Deze leden willen weten in hoeverre het logisch is dat de stemming over een rapport dat toeziet op een ingetrokken voorstel, wordt meegenomen in de vormgeving van een nieuw voorstel.

II Reactie van de bewindspersonen

Inleiding

Hierbij treft u de beantwoording van de schriftelijke vragen aan die door de vaste Kamercommissie voor Infrastructuur en Milieu op 4 juni jl. zijn ingebracht over de geagendeerde stukken voor het schriftelijk overleg Milieuraad d.d. 3 juni 2015. De antwoorden zijn als volgt gegroepeerd: internationale klimaatonderhandelingen, ETS, luchtkwaliteit, hormoonverstorende stoffen, de Kaderrichtlijn Water en de circulaire economie. Ook vindt u het discussiestuk voor de bijeenkomst die Nederland samen met Polen heeft georganiseerd over de versterking van het ETS. Hier hebben de leden van de GroenLinks-fractie in hun schriftelijke inbreng om gevraagd.

Voor de Milieuraad van 15 juni zijn de onderwerpen internationale klimaatonderhandelingen en de NEC-richtlijn geagendeerd. Nadat de Geannoteerde Agenda aan uw Kamer is verzonden, heeft het Lets voorzitterschap nog drie informatiepunten aan de agenda toegevoegd over de marktstabiliteitsreserve, het Europees Fonds voor Strategische Investeringen (EFSI) en de «Lisbon Charter»: een internationaal kader voor management van drinkwatervoorziening en afvalwaterzuivering.

Internationale klimaatonderhandelingen

Inzet en verwachtingen mondiale klimaatonderhandelingen

De leden van de GroenLinks-fractie vragen naar de Nederlandse inzet om bij te dragen aan een optimaal resultaat van de mondiale klimaatonderhandelingen. De Nederlandse inzet is gericht op een nieuw mondiaal klimaatakkoord met brede participatie: in Parijs moeten we alle landen aan boord krijgen en moeten ook niet-statelijke actoren betrokken worden. Dit is een gezamenlijke verantwoordelijkheid van alle partijen. Nederland pleit voor een akkoord dat landen in staat stelt naar vermogen bij te dragen aan de oplossing van het klimaatprobleem. Naast een akkoord tussen regeringen, wil Nederland uit Parijs terugkomen met een sterke impuls aan concrete actie. Nederland zet zich daarom in voor het benutten en uitbouwen van actiegerichte coalities tussen statelijke en niet-statelijke actoren. In de onderhandelingen vraagt Nederland tevens aandacht voor een balans tussen mitigatie en adaptatie.

De leden van de PvdD-fractie vragen naar de verwachtingen van de onderhandelingen in Parijs en vragen hoe Nederland bezig is het ambitieniveau van landen omhoog te schroeven. De leden van de PvdA-fractie vragen daarnaast welke rol Nederland op ministerieel niveau zal spelen richting de minder ontwikkelde landen die twijfelen over hun bijdrage aan de CO_2-reductie. Parijs is een cruciale stap op weg naar een effectieve mondiale aanpak van het klimaatprobleem, die niet alleen leunt op overheden en verdragen, maar ook op publiekprivate coalities en initiatieven. De bijdragen van landen – de INDCs – vormen de fundamenten van de oplossing en de acties eromheen vormen de rest van het bouwwerk. Landen die hun INDC nog niet hebben ingediend, met name die uit de G20, zal Nederland hierop aanspreken indien de mogelijkheid zich voordoet. Met de doelstelling van tenminste 40% geeft de Europese Unie een voorbeeld waaraan andere landen hun ambitieniveau kunnen spiegelen. De ambitie die steeds meer bedrijven, steden en regionale overheden ten toon spreiden kan ook de nationale regeringen van ontwikkelingslanden helpen bij het verhogen van hun inspanningen.

De leden van de PvdD-fractie vragen ook op welke wijze Nederland in de onderhandelingen over een nieuw mondiaal klimaatakkoord de noodzaak van een fundamentele verandering in onze manier van produceren, consumeren en handelen wil inbrengen. Nederland zet in op een nieuw mondiaal klimaatakkoord dat inclusieve groene groei bevordert. In de onderhandelingen benadrukt Nederland tevens de door het IPCC geconstateerde noodzaak om de mondiale emissies deze eeuw nog tot (netto) nul terug te brengen. Om dit te bereiken is in alle landen ter wereld een transitie nodig naar duurzamer gebruik van natuurlijke hulpbronnen en energie. Landen moeten nu zelf invulling geven aan hun bijdrage aan de mondiale doelstelling. Overigens wordt dit ook via andere multilaterale fora gestimuleerd, bijvoorbeeld door middel van de Post 2015 ontwikkelingsagenda.

De leden van de VVD-fractie willen graag weten hoe groot de kans wordt geacht dat de klimaattop uitmondt in een juridisch bindend kader. Zij vragen ook of een situatie realistischer is waarin landen hun beloften zonder juridisch kader en naar hun eigen mogelijkheden neerleggen, waarom Europa zou inzetten op een juridisch kader als dit niet haalbaar blijkt en of het niet beter is te waarderen wat ieder land levert. De Nederlandse en Europese inzet is om in december 2015 in Parijs (COP 21) te komen tot een nieuw mondiaal klimaatakkoord. Het ingezette traject zal, bij succesvol verloop van de onderhandelingen, leiden tot een juridisch bindend kernakkoord, begeleidende besluiten van de COP en eventueel politieke akkoorden. Om de tweegradendoelstelling te halen is een akkoord nodig met brede participatie. Het kernakkoord moet bindend zijn maar moet landen ook de mogelijkheid geven naar vermogen bij te dragen en deze bijdragen flexibel aan te passen. Het inzetten op een kernakkoord dat alle landen bindt aan dezelfde regels draagt bij aan het mondiale gelijke speelveld en kan zo goed samengaan met het waarderen wat ieder land levert.

INDCs

De leden van de PvdA- en VVD-fracties vragen hoeveel landen en welke landen van de G20 hun INDC hebben aangeleverd. Inmiddels hebben 38 partijen bij het klimaatverdrag een INDC ingediend, inclusief de Europese Unie en haar lidstaten, de Verenigde Staten, Rusland en Canada. Deze 38 partijen nemen samen ruim 25% van de mondiale broeikasgasemissies voor hun rekening. De verwachting is dat dit aandeel rond de zomer zal oplopen tot ongeveer 60 procent en dat dan ook China,

Saoedi-Arabië, Japan en Australië hun bijdrage hebben ingediend. De INDCs van grote uitstoters als Brazilië en India worden in de tweede helft van dit jaar verwacht, maar in ieder geval voor 31 oktober.

De leden van de VVD-fractie vragen wat Europa kan doen om overige G20-landen te bewegen om hun INDCs zo snel mogelijk in te dienen, en wat late indiening zegt over de inzet van deze landen. Nederland en de Europese Unie verwelkomen de inspanningen van de landen die al een INDC hebben ingediend maar hadden graag gezien dat deze groep inmiddels groter was. Er is geen formele stok achter de deur om dit af te dwingen. Landen die nog geen INDC ingediend hebben – met name de landen uit de G20 – zullen hierop steeds aangesproken worden in het kader van het diplomatieke offensief van de Europese Unie. De Europese Commissie zal medio oktober samen met de regering van Marokko een ministeriële bijeenkomst organiseren om het geaggregeerde niveau van alle dan ingediende INDCs te bespreken. Dat nog niet alle landen hun INDC hebben ingeleverd zegt in principe niets over de inzet van deze landen ten aanzien van het klimaatakkoord, temeer daar zij veelal hebben aangegeven wanneer ze verwachten dat hun INDC gereed zal zijn.

Niet-statelijke actoren

De leden van de CDA-fractie vragen hoe Nederland nader vorm kan geven aan de rol van niet-statelijke actoren in de onderhandelingen en de leden van de D66-factie vragen of Nederland er voorstander van is bedrijven een zetel aan de onderhandelingstafel te geven. **De leden van de PvdA-fractie vragen daarnaast specifiek of en hoe Nederlandse niet-statelijke actoren aan het akkoord gecommitteerd worden.** Niet-statelijke actoren zoals het bedrijfsleven, steden en maatschappelijke organisaties moeten een herkenbare rol krijgen in de totstandkoming van het akkoord. Bij deze partijen zit een groot deel van de daad- en innovatiekracht. Nederland zet daarom in op een mondiaal akkoord dat actiegerichte coalities van verschillende actoren erkent en ondersteunt. Het Franse voorzitterschap van de COP in Parijs deelt dit streven. Voortbouwend op de klimaattop van september 2014 in New York neemt Nederland tevens deel aan verschillende internationale coalities tussen statelijke en niet-statelijke actoren. Twee coalities waar Nederland actief mee aan de slag gaat richting Parijs zijn duurzame mobiliteit en adaptatie en water.

Binnen Nederland zelf is de Nederlandse Klimaatcoalitie een goed voorbeeld van een coalitie tussen verschillende actoren: overheden, bedrijven en maatschappelijke organisaties. Deze coalitie en andere niet-statelijke actoren worden actief betrokken bij de voorbereidingen voor Parijs.

Europese en Nederlandse bijdrage

De leden van de VVD-fractie vragen of de kans aanwezig is dat Europa een stapje terug doet als andere landen niet hetzelfde ambitieniveau tonen. In oktober 2014 heeft de Europese Raad ingestemd met een EU emissiereductiedoelstelling van tenminste 40% in 2030 ten opzichte van 1990. Deze doelstelling is de basis van het EU klimaat- en energiepakket voor 2030 en zal geïmplementeerd worden. Deze inzet is in de mondiale klimaatonderhandelingen op tafel gelegd als de bijdrage van de EU aan de in december van dit jaar in Parijs te maken klimaatafspraken. Een stap terug doen is in theorie mogelijk als de Europese Raad hierover besluit. Een dergelijke uitkomst ligt, gezien de

ambitie van andere EU-lidstaten, echter niet voor de hand en is ook niet gewenst. Wat we nodig hebben is een «race to the top».

De leden van de D66-fractie vragen of Nederland een voorstander is om, in navolging van de VS, een tussendoel voor emissiereductie in Europa neer te zetten (bijvoorbeeld in 2025) en een vijfjarige commitmentperiode te eisen. Dit om China ertoe te bewegen ook al eerder emissiereducties te bewerkstelligen. Nederland staat achter de Europese aanpak voor een klimaat- en energiepakket voor de periode 2020–2030 en de afgesproken ambitie van tenminste 40% reductie in 2030. Een dergelijke termijn biedt belangrijke duidelijkheid aan bedrijven en investeerders. Nederland is geen voorstander van het formuleren van tussentijdse doelen die de flexibiliteit beperken. Wel steunt Nederland internationaal een vijfjarige herzieningscyclus, waarbij alle landen ofwel nieuwe reductiedoelen voor 2030 indienen dan wel hun doelen voor 2030 opnieuw bezien en eventueel aanscherpen. Op die manier wordt ook de geloofwaardigheid van de tenminste-40%-doelstelling vergroot.

De leden van de GroenLinks-fractie vragen of de inzet van de EU een voldoende bijdrage is om een catastrofale opwarming van de aarde tegen te gaan. De leden van de PvdD-fractie vragen te erkennen dat zelfs met de maatregelen die Nederland neemt het klimaatbeleid nog niet op koers ligt voor de tweegradendoelstelling. Het is juist dat de wereldwijde inspanningen ons nog niet op koers brengen voor de tweegradendoelstelling. De consequentie daarvan is niet dat de tweegradendoelstelling onhaalbaar is geworden, maar wel dat we in de periode 2020–2050 veel sneller terug moeten tegen hogere kosten. Het Nederlandse klimaatbeleid is onderdeel van het Europese klimaatbeleid dat gericht is op het binnen bereik houden van de tweegradendoelstelling. De inzet van Nederland en de Europese Unie, op een emissiereductie van tenminste 40% in 2030 ten opzichte van 1990, is in lijn met de 80–95% procent reductie die ontwikkelde landen in 2050 moeten bereiken om de atmosferische opwarming van de aarde te beperken tot minder dan 2°C.

De leden van de GroenLinks- en CU-fractie vragen of Nederland zich gaat inzetten voor het maken van een reductieplan om de inzet van de EU te vertalen naar concrete maatregelen op lidstaatniveau. Het EU-doel van tenminste 40% broeikasgasreductie in 2030 zal worden doorvertaald in de aanscherping van het jaarlijkse plafond aan ETS-rechten na 2020. Voor de sectoren die niet onder het emissiehandelssysteem vallen, waaronder de gebouwde omgeving, de landbouw en transport, zullen lidstaatspecifieke reductiedoelen worden afgesproken. De Europese Commissie zal hiertoe een voorstel presenteren, naar verwachting in de eerste helft van 2016. Daarnaast maakt Nederland zich op EU-niveau hard voor bronbeleid om verdergaande reducties in deze sectoren te stimuleren met behoud van een gelijk speelveld, bijvoorbeeld door in te zetten op ambitieuze product- en voertuignormen. Voor wat betreft de energiedoelen werkt de Commissie aan een governance-systeem dat moet toezien op een goed functionerende interne energiemarkt en de transitie naar een duurzame energievoorziening, waaraan elke lidstaat zijn steentje zal moeten bijdragen.

De leden van de CU- en PvdA-fracties vragen of de inbreng van de EU tijdens de klimaatonderhandelingen in Parijs kan worden versterkt door aan de Europese doelen voor CO_2-reductie, duurzame energie en energiebesparing een concreet uitvoeringsprogramma te koppelen, zoals Nederland met het energieakkoord heeft gedaan. Zoals Minister Kamp bij het AO over de Energie Unie al

aangaf, bestaat er in Europa veel interesse voor het Energieakkoord. Hij heeft daarbij toegezegd om te bekijken hoe we in ieder geval een aanzet kunnen geven om de gedachte van zowel een Europese langetermijnvisie voor 2050 als een Europees energieakkoord breed te laten landen in Europa.

De leden van de CU-fractie vragen naar de bereidheid om het Nederlands aandeel van het EU klimaatdoel in een voorstel uit te werken en om dit binnen een jaar met de Kamer te delen. De doorvertaling van de EU opgave voor de niet-emissiehandelsectoren is hiervoor van belang. Nadat duidelijk is welk aandeel in deze opgave Nederland op zich neemt ligt het voor de hand uit te werken hoe deze opgave te realiseren en dit met uw Kamer te bespreken. De EU onderhandelingen over deze verdeling zijn echter nog niet gestart, er kan daarom nog geen inschatting worden gemaakt van de termijn waarop er duidelijkheid zal zijn over de Nederlandse opgave.

De leden van de PvdD-fractie vragen om verzekering dat Nederland zich niet zal verzetten tegen ambities en de Groenlinks-fractie vraagt naar de uitvoering van de motie Vos/Dijkstra (Kamerstuk 33 858, Nr. 26). Ook vragen de leden van de D66-fractie of Nederland, net als het Verenigd Koninkrijk en Duitsland, voorstander is van het verkennen van de mogelijkheden om meer dan 40% EU-emissiereducties te realiseren voor 2030, onder andere door het gebruik van internationale CO_2-markten. Nederland zette bij de onderhandelingen over het EU Klimaat- en Energie pakket met de leden van de ambitieuze Green Growth Group in lijn met de motie Vos/Dijkstra in op een emissiereductie van tenminste 40%. Als daarover goede afspraken worden gemaakt in Parijs kan onder andere door het gebruik van buitenlandse kredieten een hogere reductie bereikt worden. Voor de periode voor 2020 heeft het kabinet besloten ook haar bijdrage te leveren en de eventuele Nederlandse overschotten aan niet-ETS Kyoto-rechten te annuleren. Het gaat hier om de annulering van daadwerkelijk ontstane overschotten. U wordt hierover uitgebreider geïnformeerd in de brief die het kabinet parallel aan deze antwoorden naar uw Kamer stuurt.

Klimaatfinanciering

De leden van de PvdD-fractie vragen naar de bereidheid om in de begroting van 2016 veel meer geld vrij te maken voor het opvangen van de wereldwijde gevolgen van klimaatverandering. De leden van de CU-fractie vragen op welke manier het kabinet vorm geeft aan private klimaatfinanciering en naar de wijze waarop de EU van plan is de publieke bijdrage voor klimaatfinanciering jaarlijks te financieren en te verhogen. De leden van de PvdD- en CU-fracties vragen ook of Nederland in de Milieuraad bij andere lidstaten wil aandringen op meer klimaatfinanciering, onder meer voor adaptatie. Nederland zal haar eerlijke aandeel van de in Kopenhagen afgesproken 100 miljard doelstelling leveren. In 2015 bedraagt de publieke klimaatfinanciering vanuit Nederland 340 mln. en de private bijdrage 100 mln. Hoewel voorspelbare klimaatfinanciering belangrijk is, is Nederland geen voorstander van een «roadmap» waarin jaarlijkse bedragen vastgelegd zijn. De 100 miljard dollar in 2020 is internationaal afgesproken en wordt nagekomen via bilaterale en multilaterale kanalen – waaronder het Groene Klimaatfonds. Landen moeten de ruimte hebben zelf naar hun aandeel van de 100 miljard toe te groeien.

Nederland streeft ernaar de helft van zijn bijdrage uit private financiering te laten bestaan. Hierover stuurde Minister Ploumen u kortgeleden een brief[1]. Ontwikkelde landen hebben inmiddels 10 miljard dollar toegezegd aan het Groene Klimaatfonds. Van deze 10 miljard dollar zal de helft worden besteed aan adaptatie, waarbij ook is afgesproken dat de helft van deze adaptatiegelden ten goede zal komen aan de meest kwetsbare en arme landen. Dat is een sterk begin. Maar er is meer nodig. Daarom dringt Nederland erop aan dat de weerbaarheid tegen klimaatverandering onderdeel moeten worden van alle investeringen die multilaterale ontwikkelingsbanken doen. Weerbaarheid en ontwikkeling zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden.

De leden van de PvdA-fractie vragen hoe Nederland en andere ontwikkelde landen na 2020 blijven bijdragen aan klimaatadaptatie in minder ontwikkelde landen, met name in Afrika. De grootste uitdaging is te zorgen dat toekomstige investeringen klimaatbestendig zullen zijn. Daarin ligt een belangrijke opgave voor landen zelf, voor het bedrijfsleven en voor de internationale gemeenschap gezamenlijk. De huidige afspraak, dat de helft van de financiële middelen in het Groene Klimaatfonds aan adaptatie besteed wordt, is ook na 2020 een goed uitgangspunt. Na 2020 moet de bijdrage aan klimaatfinanciering echter niet alleen van ontwikkelde landen komen. Zij zullen hun bijdrage moeten blijven leveren, maar daarnaast zullen ook andere landen naar vermogen moeten bijdragen.

De leden van de CU-fractie vragen naar de bereidheid om te pleiten voor het opnemen van een bepaling in het klimaatverdrag die stelt dat de financieringsdoelen voor mitigatie en adaptatie regelmatig worden bijgesteld. Nederland is gecommitteerd aan het internationaal afgesproken doel om vanaf 2020 100 miljard dollar per jaar te mobiliseren. Dit betreft een collectief doel waar elk land naar economische capaciteit en naar verantwoordelijkheid voor emissie uitstoot aan bij zou moeten dragen. Een dynamische afspraak in het nieuwe klimaatakkoord is daarbij wenselijk. Daarnaast wordt in de onderhandelingen ingezet op het ondersteunen van ontwikkelingslanden bij het formuleren van goede projecten en het creëren van het juiste investeringsklimaat. Dit is de sleutel tot het aantrekken van financiering en is er geen reden voor het bijstellen van de financieringsdoelen.

De leden van de CU-fractie vragen ook of de staatsecretaris de mening deelt dat reguliere ontwikkelingssamenwerking en armoedebestrijding niet de dupe mogen zijn van meer publieke klimaatfinanciering. Een van de prioriteiten van de Nederlandse klimaatfinanciering is dat deze zoveel mogelijk ten goede komt aan de allerarmsten. Nederland draagt dit ook uit in internationale fora en was een van de landen die met succes heeft bepleit dat tenminste de helft van de uitgaven uit het Groene Klimaatfonds ten goede komt aan adaptatie, wat in het bijzonder van belang is voor ontwikkelingslanden.

De leden van de PvdA-fractie zijn benieuwd de staatsecretaris van mening is dat het belangrijk is dat het voor de minder ontwikkelde landen duidelijker wordt welke middelen beschikbaar zijn om hun mitigatie en adaptatie doelen te bereiken. Voorspelbaarheid is een belangrijk punt. Die voorspelbaarheid is er voor een deel ook. Zowel in het Groene Klimaatfonds als in het *Global Environment Fund* werken we met meerjarige toezeggingen. Klimaatgelden die bilateraal besteed worden zijn bovendien veelal gebaseerd op langdurige en goede relaties met ontwikkelingslanden. Het

[1] Kamerstuk 33 625, nr. 154

proces van planvorming en projectformulering zal niet beter verlopen als we een kwantitatief opschalingspad vastleggen. Dat geeft individuele landen geen zekerheid over het aandeel dat zij van de totale financiering zullen krijgen. Het steunen van landen om goede projecten te formuleren en een goed investeringsklimaat op te bouwen zal meer bijdragen aan het aantrekken van financiering.

De leden van de D66-fractie vragen om aan te geven welke mogelijke voorstellen ten aanzien van klimaatfinanciering Nederland in Parijs ondersteunt. Het is te vroeg om aan te geven welke voorstellen op het gebied van financiering gesteund kunnen worden. De discussie richt zich op dit moment met name op de vraag wie er gaat bijdragen en welke afspraken over klimaatfinanciering in het nieuwe akkoord worden gemaakt voor de periode na 2020. Nederland zet er daarbij op in dat alle landen naar vermogen bijdragen. Voorstellen die de bijdragen na 2020 alleen laten komen van de groep ontwikkelde landen zoals vastgelegd in 1992 zal Nederland niet steunen.

De leden van de D66-fractie zijn benieuwd naar een appreciatie ten aanzien van de beslissing van de Europese Commissie om te wachten met concrete voorstellen voor klimaatfinanciering totdat alle INDCs binnen zijn, in plaats van zelf al voor te bereiden en standpunten in te nemen. De EU doet in de onderhandelingen voorstellen over hoe klimaatfinanciering er na 2020 uit zou moeten zien. Deze voorstellen hangen niet af van de INDCs. In de onderhandelingen speelt wel de vraag of je aanspraak op klimaatfinanciering moet kunnen maken als je niet het nieuwe akkoord onderschrijft en een bijdrage (INDC) presenteert. Daarnaast zullen de INDCs goed beoordeeld moeten worden, omdat landen wellicht een deel van hun ambitie conditioneel zullen maken aan klimaatfinanciering door ontwikkelde landen. Nederland is hier geen voorstander van, omdat zulke condities sterk ingegeven kunnen zijn door onderhandelingsoverwegingen en mogelijk geen recht doen aan de capaciteit van landen om zelf klimaatfinanciering aan te trekken vanuit de private sector of om klimaatacties zelf te financieren.

Overig

De leden van de PvdA-fractie zijn van mening dat er een risico op een koolstof bubbel bestaat en verzoeken dit onderwerp op de Europese agenda te plaatsen om te voorkomen dat Nederland bijtijds maatregelen neemt terwijl andere EU-landen blijven achterlopen. De visie van het Kabinet op de koolstofbubbel is vastgelegd in de brief[2] aan de Tweede Kamer van 16 december 2015. Centraal hierin is de bevinding van de Commissie Calderón dat bedrijven de koolstofbubbel kunnen beperken door een strategie te ontwikkelen om de risico's van afhankelijkheid van fossiele brandstoffen vergaand te verminderen. De belangrijkste voorwaarde daarvoor is voldoende ambitieus, ondubbelzinnig en consequent volgehouden beleid dat deze uitfasering van de broeikasgasuitstoot ondersteunt. Juist daarom is een mondiaal klimaatakkoord met helderheid over de langetermijndoelen belangrijk. Tegelijkertijd worden op veel manieren de mogelijke risico's van klimaatverandering meegewogen bij investeringsbeslissingen, kredietbeoordeling en beoordeling van solvabiliteit en soliditeit van financiële instellingen.

De leden van de PvdA-fractie verzoeken te reageren op de stelling dat investeringen van Nederlandse pensioenfondsen in kolen, olie en gas moeten worden afgebouwd tenzij onomstotelijk komt vast te staan dat deze investeringen geen onoverko-

[2] Kamerstuk 31 793, nr. 111

melijke risico's opleveren voor het milieu en voor belastingbetalers en pensioengerechtigden. De leden van de GroenLinks-fractie vragen of kennis is genomen van het artikel in Trouw dat een grote meerderheid van de Nederlanders wil dat hun pensioenfondsen niet langer in fossiele brandstoffen investeert en of een rol voor de staatsecretaris wordt gezien in het stimuleren van desinvesteringen in fossiele energie. Tijdens de recente Paris Climate Finance dag werd opnieuw duidelijk hoezeer bedrijven in toenemende mate klimaatrisico als economisch risico beoordelen. De aangegane verplichtingen van een aantal financiële instellingen en pensioenfondsen om hun fossiele brandstofportfolio's af te bouwen en in duurzame beleggingen te investeren, getuigt hier ook van. Ook het artikel in Trouw is mij bekend. Natuurlijk blijft de primaire rol van een pensioenfonds de uitkering van pensioenen, en daarvoor moeten beleggingen wel voldoende renderen. De overheid heeft een belangrijke rol bij het scheppen van randvoorwaarden die zorgen dat duurzame producten een aantrekkelijk alternatief vormen. Hiervoor is niet alleen vergroting van het maatschappelijk bewustzijn nodig, maar in voorkomende gevallen bijvoorbeeld ook het stellen van milieunormen.

De leden van de PvdD-fractie vragen op welke wijze aan de slag word gegaan met de adviezen van het IPCC en PBL aangaande consumptiepatronen en het eten van vlees. Voor het tegengaan van klimaatverandering en het reduceren van broeikasgassen is het duurzamer gebruik van grondstoffen en energie van groot belang. Daarbij is voedselconsumptie een belangrijk onderdeel. Samen met andere partijen (bedrijven, maatschappelijke organisaties, energieke samenleving) wordt gekeken hoe het, met behulp van gedragswetenschappelijke inzichten, voor de consument gemakkelijk en aantrekkelijk kan worden gemaakt om meer plantaardig te eten. Op verschillende manieren wordt de consument benaderd en geënthousiasmeerd om het eetpatroon te veranderen. Voorbeelden daarvan zijn de informatievoorziening over duurzaam eten via Milieu Centraal en het voedingscentrum, het ondersteunen van het programma Seven Days of Feedback waarin kinderen op school door challenges ervaring opdoen met gezonder en duurzamer eten, waaronder een dag geen vlees eten, en de introductie van Meat Less Monday op vier departementen waaronder Defensie. Ook volgt een mogelijke Green Deal met Dutch Cuisine om menukaarten te verduurzamen door groenten meer in de hoofdrol te zetten, waardoor het makkelijker en aantrekkelijker wordt om duurzamer te eten.

De leden van de CDA-fractie vragen naar de bilaterale samenwerking met andere lidstaten, en specifiek Duitsland, op gebied van harmonisatie en integratie van de energiemarkt. Dit komt in de Milieuraad niet aan bod. Uw Kamer zal hierover op korte termijn nader worden geïnformeerd.

ETS[3]

Herziening ETS

De leden van de PvdA-fractie vragen naar het krachtenveld in de Milieuraad voor wat betreft het ETS. De afgelopen periode richtte de discussie in de Raad zich met name op de onderhandeling over de marktstabiliteitsreserve. Ondanks verzet van een aantal minder ambitieuze landen is het gelukt om een akkoord te bereiken over een vervroegde inwerkingtreding (2019) en directe opname van de gebackloade en ongealloceerde emissierechten. Een groot aantal lidstaten pleit voor een

[3] De bijlage inzake ETS is raadpleegbaar via www.tweedekamer.nl

ambitieuze versterking van het ETS vanaf de nieuwe handelsperiode die in 2021 start, bijvoorbeeld in Green Growth Group verband. Na publicatie van het Commissievoorstel voor het ETS na de zomer zal meer bekend worden over het krachtenveld op de verschillende onderdelen van de herziening. De vormgeving van de carbon leakage bescherming na 2020 zal naar verwachting een belangrijk politiek punt zijn voor alle lidstaten.

De leden van de VVD- en PvdA-fracties vragen naar de planning van de Commissie voor wat betreft de publicatie van het voorstel tot herziening van het EU ETS. Daarnaast wil de PvdA-fractie weten welke rol Nederland hier tijdens het EU-Voorzitterschap in kan vervullen. Commissaris Šefčovič heeft in het Europees parlement aangegeven dit voorstel in juli te willen uitbrengen. De ambitie van Nederland is om tijdens ons EU-Voorzitterschap goede voortgang te boeken in de onderhandelingen over het ETS, maar het is niet de verwachting dat deze onderhandelingen tijdens het Nederlandse Voorzitterschap kunnen worden afgerond.

De leden van de ChristenUnie-fractie willen weten voor welke maatregelen Nederland pleit om de CO_2-prijs te verhogen. Het aanscherpen van het ETS-plafond na 2020 en het invoeren van de marktstabiliteitsreserve zijn op dit moment de belangrijkste maatregelen om het surplus aan emissierechten terug te brengen. Daarbij is het uitgangspunt dat deze twee maatregelen zullen leiden tot een hogere CO_2-prijs.

Carbon leakage bescherming

De leden van de VVD-fractie vragen hoe Nederland de belangen van de zware industrie vertegenwoordigt in de onderhandelingen over de herziening van het EU ETS. In het SER-Energieakkoord zijn onder andere afspraken gemaakt over de Nederlandse inzet ten aanzien van bescherming van de internationaal concurrerende industrie in het ETS. Dit door middel van het continueren en verbeteren van de allocatie van emissierechten aan deze bedrijven. Door in te zetten op 100% gratis rechten voor de best presterende bedrijven worden de bedrijven beschermd tegen een ongelijk internationaal speelveld en worden koplopers beloond. Immers alleen de best presterende bedrijven krijgen voldoende gratis rechten.

De leden van de D66-fractie vragen hoe dit systeem, met toewijzing van 100% gratis emissierechten voor de carbon leakage industrie, in de toekomst CO_2-reducerende technologie en processen zal stimuleren zodat deze bedrijven hun CO_2-uitstoot verminderen. In het systeem zoals afgesproken in het SER-Energieakkoord wordt gewerkt met benchmarks. De benchmark is gebaseerd op de tien procent schoonst producerende bedrijven van een bepaald product. De Nederlandse inzet is om deze benchmarks voldoende scherp te maken en periodiek te herzien zodat ze goed blijven aansluiten bij de beste prestaties, zonder dat hiermee de voorspelbaarheid van het systeem voor bedrijven wordt aangetast. Op 9 december is uw Kamer geïnformeerd over de inzet op dit punt (Kamerstuk 21 501–08, nr. 543). Met deze inzet moet de beschikbaarheid van voldoende rechten voor gratis allocatie voor de best presterende industrie vanaf 2021 worden gewaarborgd. Het prijssignaal blijft bestaan doordat bedrijven die beter produceren dan de benchmark, emissierechten kunnen verkopen. Doordat producenten de prijs van CO_2 meerekenen in hun verkoopprijs, zal er nog steeds sprake zijn van een stimulans voor materiaal en productsubstituties.

De leden van de D66-fractie vragen naar het Europese krachtenveld rond het onderdeel van de Nederlandse inzet gericht op toewijzing van emissierechten op basis van recente productie. Een aantal landen staat positief tegenover het Nederlands voorstel. Tegelijkertijd leven bij andere landen nog zorgen over de uitvoerbaarheid van een systeem, waarbij jaarlijks de toewijzing wordt aangepast. De koppeling van gratis allocatie aan recente productie biedt op zichzelf geen garantie dat er voldoende rechten beschikbaar zullen zijn. In contacten met andere EU klimaatministers benadrukt Nederland dan ook het belang van een totaalpakket aan maatregelen dat ziet op een goede aansluiting tussen vraag naar- en beschikbaarheid van- gratis rechten, zodat de zogeheten cross sectorale correctiefactor niet hoeft te worden gebruikt.

De leden van de D66-fractie vragen naar het risico dat het afschaffen van de cross-sectoral correction factor leidt tot minder rechten voor CO_2-emissierechtenveilingen. Het kan er inderdaad toe leiden dat minder emissierechten geveild worden, maar wanneer de criteria voor carbon leakage worden aangescherpt, is dat risico beperkt. In de Europese Raad is afgesproken dat het aandeel te veilen rechten niet zou moeten dalen.

De leden van de D66-fractie willen weten hoe de allocatie van emissierechten zo kan worden vormgegeven dat de energiesector zonder gratis emissierechten kan en hoe «dynamische allocatie» hierbij een stimulans kan geven. De energiesector ontvangt op dit moment al geen gratis emissierechten. De sector dient emissierechten op de veiling of van andere ETS-deelnemers te kopen. Aangezien het ETS-plafond jaarlijks daalt, daalt het aantal beschikbare emissierechten ook. Dit betekent dat er voor alle ETS-deelnemers steeds minder emissierechten beschikbaar zullen komen en dat zij dus reductiemaatregelen moeten nemen. Dit geldt zowel in het huidige ETS als in een ETS met allocatie van emissierechten op basis van recente productie.

De leden van de D66-fractie vragen rond carbon leakage bescherming naar het risico op verstoring van de interne EU markt doordat niet alle sectoren in aanmerking komen voor gratis allocatie. Daarnaast zijn ze benieuwd op welke wijze de carbon criteria kunnen worden aangescherpt. De criteria voor welke bedrijven in aanmerking komen voor gratis rechten zijn op EU niveau gelijk, en dit zou moeten leiden tot een gelijk speelveld binnen de EU. De criteria zijn zodanig dat een bedrijfssector op de carbon leakage lijst terecht kan komen vanwege het criterium handelsintensiteit en/of additionele CO_2-kosten in relatie tot productiekosten. Door deze twee criteria niet los van elkaar, maar alleen in combinatie te hanteren, kunnen de criteria worden aangescherpt.

Ook zijn de leden van de D66-fractie benieuwd naar een systeem waarin een gedeeltelijke vrije allocatie mogelijk is, in plaats van altijd 100% gratis emissierechten. Daarbij willen de leden weten of de administratieve lasten en de complexiteit al onderzocht zijn, en of er andere lidstaten zijn die een dergelijk systeem voorstellen. Een getrapte carbon leakage bescherming komt meermalen in onderzoeksrapporten als idee naar voren en lijkt goed uitvoerbaar (onder andere het rapport «Carbon Leakage, options for the EU, CEPS, 2014). Onderzoek naar administratieve lasten en complexiteit is niet uitgebreid gedaan. Een aantal grote lidstaten, zoals Duitsland en het Verenigd Koninkrijk, heeft net als Nederland aangegeven dit een interessante optie te vinden die nader onderzoek verdient.

De leden van de GroenLinks-fractie stellen een aantal vragen over de samenwerking met Polen op gebied van gratis allocatie. Op 13 mei heeft Nederland samen met de Poolse overheid een bijeenkomst georganiseerd om met een aantal genodigde lidstaten, vertegenwoordigers van de industrie en de Europese Commissie te discussiëren over mogelijkheden het ETS te versterken en in het bijzonder de allocatie van gratis emissierechten op basis van recente productie, zoals dit is afgesproken in het Energieakkoord. Voor deze bijeenkomst is een discussiestuk gemaakt dat u bijgaand aantreft. In het SER-Energieakkoord wordt de Nederlandse inzet beschreven als pakket, waarmee de relatie wordt gelegd tussen aanscherping van het reductiepad en verbetering van de carbon leakage bedrijven. In de Europese Raad is al concreet besloten tot aanscherping van het reductiepad, in lijn met het CO_2-doel, en daarmee staat het reductiepad voor na 2020 vast. Ook is afgesproken dat de carbon leakage sector in de toekomst beschermd zal blijven, maar de wijze waarop deze bescherming wordt vormgegeven behoeft nog nadere uitwerking. Op dit moment geldt dat wanneer onvoldoende rechten beschikbaar zijn voor gratis allocatie bedrijven via de cross-sectoral correction factor worden gekort en minder rechten krijgen dan ze volgens de criteria zouden ontvangen. De cross-sectoral correction factor staat haaks op de notie dat de best presterende bedrijven 100% gratis rechten krijgen, zoals opgenomen in het SER-Energieakkoord. Dit is de achtergrond om in te zetten op het afschaffen hiervan. Dit betekent niet dat bedrijven meer gratis rechten krijgen dan waar ze recht op hebben, wel dat zij van de criteria uit kunnen gaan en daardoor zekerheid hebben gedurende de handelsperiode.

Marktstabiliteitsreserve

De leden van de VVD-fractie vragen naar de gevolgen van het eerder invoeren van het markststabiliteitsreserve voor de bescherming van carbon leakage bedrijven. Het rapport «Marktstabiliteitsreserve in het EU ETS» van PBL en NEa laat zien dat het invoeren van de MSR niet direct tot grote CO_2-prijsstijgingen leidt, maar wel belangrijk is om het vertrouwen in de koolstofmarkt te versterken. Andere onderzoeken geven aan dat eerder invoeren tot een meer graduele en stabiele prijsstijging leidt en daarmee de investeringen in en ontwikkeling van schone technologie stimuleert, maar niet leidt tot een hogere gemiddelde CO_2-prijs op lange termijn. Immers de in de reserve geplaatste emissierechten kunnen, indien er op langere termijn schaarste zou ontstaan weer op de markt komen.

De leden van de PvdA-fractie vragen naar een appreciatie van de uitkomst van de onderhandelingen met het EP over de MSR en of het verstandig is de niet-gealloceerde emissierechten in 2020 in de MSR te plaatsen. De uitkomst van de onderhandelingen komt in grote mate overeen met de Nederlandse inzet. Het is ons gelukt om de MSR aanzienlijk krachtiger te maken dan het oorspronkelijke voorstel van de Europese Commissie. Dat de ongebruikte emissierechten in de MSR worden geplaatst, is verstandig. De ongebruikte emissierechten zouden anders rond 2020 op de markt komen, waardoor het surplus op de markt weer aanzienlijk zou stijgen. Daarnaast biedt het opvangen van deze emissierechten in de MSR de mogelijkheid om in een later stadium over alternatief gebruik te beslissen.

Overig

De leden van de CDA-fractie vragen hoe wordt aangekeken tegen de roep van diverse olie- en gasbedrijven om wereldwijd aan CO_2-beprijzing te doen. Nederland steunt deze oproep en wil dit ook

internationaal uitdragen, onder meer volgende maand tijdens de deelname aan de pan-Amerikaanse klimaattop waar dit onderwerp ook op de agenda staat.

De leden van de CDA-fractie vragen daarnaast wordt aangekeken tegen een Duits plan voor een klimaatbelasting voor energieproducenten. Het is nog onduidelijk hoe het Duitse plan er uit komt te zien. Het huidige beleidsvoornemen komt er in grote lijnen op neer dat een energieproducent extra CO_2-emissierechten moet kopen, die vervolgens worden vernietigd. De maatregel heeft als doel om de meest vervuilende kolencentrales (bruinkool) extra te belasten zodat partijen een extra prikkel krijgen om te investeren in CO_2-reductie. De Duitse maatregel is voorzien omdat Duitsland moeite heeft zijn doelstellingen voor CO_2-reductie te halen, ondanks de grote investeringen in duurzame energie. De sluiting van kerncentrales wordt echter in belangrijke mate ook opgevangen door de productie van meer elektriciteit uit kolencentrales. In Nederland geldt dit probleem niet omdat wij op koers liggen de CO_2-reductiedoelstelling voor 2020 te halen. Er is daarom geen noodzaak voor het hanteren van aangescherpte CO_2-normen voor kolencentrales. Omdat kolencentrales net als andere energie-opwekkers onder het ETS vallen, ondervinden zij al een directie prikkel om de CO_2-uitstoot te reduceren.

De leden van de CDA-fractie willen tenslotte weten of het kabinet werkt aan nieuwe, additionele belastingen voor de deelnemers aan het ETS. Dat is niet het geval. Het ETS is de hoeksteen van het Europese beleid om de CO_2-uitstoot terug te brengen en de inzet is er op gericht het ETS te versterken.

De leden van de D66- en Christen Unie-fractie vragen of de veilinginkomsten geoormerkt zijn voor klimaatgerelateerde doeleinden. De leden van de GroenLinks- en CU-fracties vragen of ze ingezet kunnen worden voor het Green Climate Fund. In de Nederlandse begrotingssystematiek is sprake van een strikte scheiding tussen inkomsten en uitgaven. Dit staat het oormerken niet toe. Nederland voldoet aan de Europese afspraak om de helft van de ETS inkomsten aan klimaat (binnen en buiten de EU) uit te geven. Innovaties zijn erg belangrijk en daar moeten voldoende middelen en stimulansen voor zijn, zoals de bestaande SDE+-regeling. Meerdere lidstaten, waaronder Nederland, hebben inmiddels hun bijdrage aan het Groene Klimaatfonds aangekondigd. Op Europees niveau zijn 300 miljoen emissierechten na veiling besteed aan innovatieprojecten. Na 2020 worden nogmaals 400 miljoen emissierechten besteed aan innovatie en modernisatie. Over de invulling hiervan moet nog worden besloten.

De leden van de D66-fractie vragen waarom bij investeringen van het modernisatiefonds juist de focus moet liggen op de omslag van kolen naar biomassa. In de consultatie was bedoeld het belang aan te geven van projecten die de overstap van (oude) kolencentrales naar het gebruik van hernieuwbare energiebronnen maken. Abusievelijk is biomassa hierbij als enige optie genoemd.

De leden van de D66-fractie vragen naar de mogelijkheden om niet-emissiehandelsectoren beter aan te laten sluiten. De overheid biedt diverse prikkels voor maatregelen in de non-ETS sectoren, bijvoorbeeld de fiscale stimulering van zuinige voertuigen en het energiebesparingsfonds voor de gebouwde omgeving. Op EU niveau zet Nederland in op stevig Europees bronbeleid, zoals ambitieuze productnormen. Onder de vlag van de Energie Unie vinden de komende jaren belangrijke herzieningen plaats van instrumenten als CO_2-normen voor voertuigen, het energielabel en het ecodesign. Deze EU maatregelen moeten een

belangrijke bijdrage (blijven) leveren aan de CO_2-reductie ook om innovatie en efficiëntie te stimuleren.

De leden van de PvdA-fractie zijn benieuwd of er in Europa net als in Nederland rendementseisen aan kolencentrales moeten worden gesteld. Op het gebied van rendementseisen heeft Nederland al de lijn ingezet die aan de huidige en aan de aangescherpte Europese norm die de Commissie voorstelt voldoet. Nederland is bereid om de Europese Commissie te ondersteunen in haar voornemen om de Europese norm aan te scherpen. De kolencentrales in Nederland voldoen met de invoering van de rendementseisen ook aan de verwachte Europese normen na aanscherping. Deze aanscherping zal wel de mindere efficiëntie centrales elders raken en zo bijdragen aan een minder vervuilend productiepark in Europa.

De leden van de ChristenUnie-fractie vragen naar het belang van middelen voor CCS. Het International Energy Agency geeft aan dat in 2050 in Europa waarschijnlijk nog fossiele brandstoffen worden gebruikt. Om in dat geval het klimaatdoel te kunnen bereiken, is CCS een relevante reductietechniek. Daarnaast is met de huidige kennis CCS vooralsnog de enige mogelijkheid om in de industriële sectoren, zoals staalproductie, grote CO_2-reducties mogelijk te maken. CCS is op dit moment geen nog economisch rendabele techniek.

Luchtkwaliteit

Systematiek met emissieplafonds

De leden van de VVD-fractie vragen of bronbeleid alleen, uiteindelijk niet effectiever en makkelijker is dan reductiedoelstellingen. Ambitieus Europees bronbeleid is zoveel mogelijk het uitgangspunt en Nederland pleit daar dan ook voortdurend voor. Europees bronbeleid dat in alle lidstaten op een vergelijkbare wijze wordt uitgevoerd, komt het gelijke speelveld ten goede. Dit neemt niet weg dat zelfs het meest ambitieuze bronbeleid niet kan voorkomen dat een toename in het aantal bronnen leidt tot een toename van de totale hoeveelheid luchtverontreinigende stoffen. Dit geldt ook voor de andere lidstaten: dankzij de Europese reductiedoelstellingen houdt Nederland ook zicht op de hoeveelheid luchtverontreiniging die van elders komt. Ook kunnen teveel bronnen in elkaars nabijheid leiden tot lokale problemen. Nederland blijft daarom zowel streven naar ambitieus EU-bronbeleid als naar ambitieuze reductiedoelstellingen via de Richtlijn Nationale Emissieplafonds; deze gaan hand in hand.

Ambitieniveau en nationale koppen

De leden van de D66-fractie vragen of de staatsecretaris onverminderd van mening is dat Nederland baat heeft bij een hoog Europees ambitieniveau. Ja, dat is het geval. Een groot deel van de luchtverontreiniging in Nederland komt immers van over de grens ons land binnen. Verbetering van de luchtkwaliteit is daarmee bij uitstek een dossier dat in Europees verband moet worden opgepakt.

De leden van de VVD-fractie vragen hoe Nederland verdergaande reductie van luchtverontreiniging gaat verdedigen als andere landen de reeds bestaande doelstellingen nog niet hebben gehaald. We moeten voortdurend blijven streven naar verbetering van de luchtkwaliteit. We zijn immers nog ver verwijderd van concentraties waarbij geen schadelijke effecten voor de gezondheid meer optreden. De Richtlijn Nationale Emissieplafonds zet stippen op de horizon voor 2020

en 2030. De voorgestelde reducties zijn niet meer uitgedrukt in kilotonnen – zoals voorheen – maar in reductiepercentages ten opzichte van de situatie in 2005. Op deze manier wordt rekening gehouden met voortschrijdend inzicht bij het opstellen van emissie-inventarissen, zoals nieuwe bronnen en veranderende emissiefactoren. Bij het voorstellen van de reductiepercentages heeft de Commissie rekening gehouden met welke maatregelen landen reeds hebben getroffen, de kosteneffectiviteit voor nieuw te nemen maatregelen en welk positief effect de extra maatregelen sorteren. Landen die al veel maatregelen hebben genomen en waar de resterende maatregelen duur zijn, worden relatief ontzien. Vanuit deze optiek is het uitgangspunt dat in 2030 alle landen in Europa een billijke inspanning hebben geleverd om hun luchtverontreinigende emissies te verminderen.

De leden van de VVD-fractie vragen daarbij of dit niet leidt tot nationale koppen op Europees beleid. Nee, dat is niet het geval. Het voorstel bewerkstelligt dat in heel Europa een inspanning wordt geleverd om de luchtkwaliteit verder te verbeteren en de natuur beter te beschermen.

De leden van de VVD-fractie vragen een verklaring voor waarom andere landen nog niet zo ver zijn met het verbeteren van hun luchtkwaliteit. Voor zover dit inderdaad het geval is, zijn hiervoor uiteenlopende redenen aan te voeren. Een deel is te verklaren met de wijze waarop de energievoorziening in verschillende landen is vormgegeven. Ook zijn er nog belangrijke verbeteringen te bereiken op het gebied van de voertuigemissies. Nederland en andere landen zijn hierin sterk afhankelijk van Europese afspraken: de voertuigen moeten in de praktijk net zo schoon zijn als uit de testen blijkt. Tot slot hebben ook deze landen te maken met import vanuit andere landen. Nationale reductiedoelstellingen in de vorm van emissieplafonds of reductiepercentages zorgen voor minder grensoverschrijdende luchtverontreiniging.

Impact assessment/nationale kosten-batenanalyse

De leden van de VVD- en PvdA-fracties vragen naar de verschillen tussen de gegevens van de Europese Commissie en de nationale gegevens, zoals gebruikt door het PBL. In de brief van 25 februari 2015[4] staat dat er twee belangrijke redenen zijn voor de verschillen: de Commissie gebruikte andere gegevens voor het basisjaar 2005 en de Commissie heeft een optimistischere verwachting van de dalende emissietrends tot 2030 bij doorvoering van bestaand beleid in Nederland. De gegevens voor 2005 zijn inmiddels in het onderhandelingsproces in de Raad goeddeels gelijkgetrokken. De Commissie heeft ook aanpassingen gedaan in de emissietrends. Hierdoor sluiten de voorgestelde reductiepercentages veel beter aan bij de «PBL-variant». Alleen voor niet-methaan vluchtige organische stoffen is er nog een groot verschil tussen het door de Commissie voorgestelde reductiepercentage en het door het PBL haalbaar geachte reductiepercentage. Dit wordt veroorzaakt door een verschil van inzicht over het dalen van de emissies en de prognoses voor 2030. Er wordt nu samen met de Commissie bekeken of er overeenstemming kan worden bereikt over een reëler reductiepercentage voor niet-methaan vluchtige organische stoffen. Als dit reductiepercentage voor niet-methaan vluchtige organische stoffen ook voldoende richting de PBL-variant opschuift, lijken de voorgestelde reducties haalbaar.

---

[4] Kamerstuk 22 112, nr. 1942

Het feit dat de reductiepercentages in het PBL-rapport lager zijn dan in het oorspronkelijke Commissievoorstel betekent niet dat Nederland een lager ambitieniveau nastreeft. In de PBL-variant op het Commissievoorstel heeft het PBL de reductieverplichtingen in lijn gebracht met de Nederlandse gegevensbasis. De relatieve verplichtingen (percentage) zijn afgeleid van een absolute verwachting in 2030 (miljoenen kilogrammen, gebaseerd op de gegevens over het basisjaar 2005 en ramingen voor 2030). Om te kunnen voldoen aan de absolute verwachting van de Commissie – die door het verschil in gegevens in 2030 veel lager uitkwam voor de stoffen zwaveloxide, stikstofoxide, ammoniak en niet-methaan vluchtige organische stoffen – zouden meer en vooral duurdere maatregelen nodig zijn om eenzelfde absolute niveau te halen. Door de gewenste absolute reductie (een extra inspanning in kilogrammen) te doen ten opzichte van de Nederlandse basisgegevens toont Nederland hetzelfde ambitieniveau. Dit resulteert echter in een minder vergaande absolute verwachting in 2030 en daarmee een lager emissiereductiepercentage. Doordat de cijferbasis meer met elkaar in lijn gebracht is, wordt dit verschil kleiner. Er is dus ook geen mogelijkheid deze doelstellingen te combineren, zoals de PvdA-fractie vraagt. Uiteindelijk gaat het om een zelfde absolute doelstelling.

De leden van de VVD-fractie vragen naar de afweging in kosten en baten. Zoals blijkt uit het PBL-rapport zijn de baten van het voorstel € 623 miljoen per jaar, tegen jaarlijkse kosten van € 78 miljoen per jaar. Voor het voorgestelde pakket is er dan ook geen sprake van doelstellingen die veel kosten, maar weinig opleveren.

Methaan

De leden van de CDA-, D66- en PvdA-fracties vragen naar het schrappen van methaaneisen uit het voorstel door Raad en parlement. Het is inderdaad zo dat in de conceptteksten van zowel de Raad als van het parlement de eisen aan de reductie van methaan geschrapt zijn. In de Raad heeft Nederland zich niet uitgesproken voor het schrappen van deze methaaneisen, maar heeft wel aangegeven dat het niet duidelijk is waarom methaan onderdeel zou moeten zijn van de NEC-Richtlijn. Methaan is een broeikasgas en wordt ook gereguleerd onder het energie- en klimaatpakket. Dubbele regelgeving moet zoveel mogelijk voorkomen te worden.

Standpunt Commissie

De leden van de CDA- en D66-fracties vragen naar het standpunt van de Europese Commissie nu de Commissie besloten heeft het voorstel niet in te trekken. De Europese Commissie staat nog steeds achter het centrale uitgangspunt van het voorstel: reductie met 50% van het aantal vroegtijdige sterfgevallen door luchtverontreiniging in de Europese Unie. Nederland deelt deze ambitie en steunt de Commissie hier dan ook in. Voor het geval dat het ambitieniveau van het compromis naar de mening van de Commissie onvoldoende is, heeft de Commissie de mogelijkheid open gehouden om het voorstel alsnog in te trekken.

De leden van de D66-fractie vragen naar de wenselijkheid dat de Commissie het ambitieniveau verhoogt. Het is niet waarschijnlijk dat de Commissie het ambitieniveau verder zal verhogen; naast dat een deel van de Lidstaten de huidige voorstellen al te ambitieus vindt, zou dat betekenen dat de Commissie de impact assessment volledig over moet doen. Dit zou leiden tot een fikse vertraging van de onderhandelingen.

De leden van de CDA-fractie vragen hoe het nieuwe voorstel van de Europese Commissie ten aanzien van luchtkwaliteit er uit komt te zien. De Europese Commissie heeft eerder besloten eerst de Richtlijn Nationale Emissieplafonds te herzien en de Richtlijn Luchtkwaliteit (2008/50/EG) vooralsnog te laten zoals deze is. Aan een herziening wordt door de Commissie nog niet gewerkt. De luchtkwaliteitsrichtlijn is ook niet opgenomen in het recent uitgebreide REFIT-programma.

Europees parlement

De leden van de D66-fractie vragen waar de verwachting op is gebaseerd dat de positie van het parlement een hoger ambitieniveau kent dan het ambitieniveau van de Raad en of dit als steun dient. De verwachting is gebaseerd op het conceptrapport van de rapporteur van het Europees parlement. Daarnaast geeft het Voorzitterschap in de inleiding van het discussiestuk voor het oriënterend debat in de Raad de inschatting dat de overwegende aard van de – meer dan 500 – ingediende amendementen erop is gericht om het ambitieniveau van het voorstel te verhogen en aan te scherpen. Pas na de stemming in het ENVI comité (15-16 juli) en de plenaire stemming (september) zal de uitgangspositie van het Europees parlement voor de onderhandelingen met de Raad definitief worden. De uitkomst zal vermoedelijk zijn dat de positie van de Raad minder ambitieus uit gaat pakken dan Nederland zou wensen. Een ambitieuze positie van het parlement kan in dat geval inderdaad helpen om uiteindelijk tot een voor Nederland goed compromis te komen.

Krachtenveld Raad

De leden van de D66-fractie vragen naar het krachtenveld in de Raad en de noodzaak voor nader onderzoek dat enkele lidstaten zouden zien. Een deel van de lidstaten heeft nog steeds moeite met de voorstellen, omdat zij van mening zijn dat de gegevensbasis nog onvoldoende in lijn is met de nationale gegevens. Verder heeft een deel van de lidstaten, waaronder de Visegradlanden en enkele zuidelijke lidstaten aangegeven de voorstellen te ambitieus te vinden. Nederland blijft echter samen met een groep gelijkgezinde landen streven naar een hoog ambitieniveau, gezien het uiteindelijke doel achter deze Richtlijn – het verminderen van het aantal vroegtijdige sterfgevallen als gevolg van luchtverontreiniging in de Europese Unie.

De leden van D66-fractie vragen naar informatie over een groep landen die onderzoek zou willen uitvoeren naar de effecten van het voorstel op een aantal economische sectoren. Nederland is er niet van op de hoogte dat enkele lidstaten zouden pleiten voor nader onderzoek hiernaar. Deze wens is niet geuit in de Raad.

Insteek oriënterend debat Milieuraad

De leden van de D66-fractie vragen naar de insteek van het Voorzitterschap tijdens de komende Milieuraad. Het Voorzitterschap wil zich tijdens het oriënterend debat focussen op de belangrijkste problemen bij het bereiken van de 2030 doelen en mogelijke aanvullende maatregelen die nodig zijn om het door de Commissie gestelde doel, het verminderen van vroegtijdige sterfte als gevolg van luchtverontreiniging met 50%, te bereiken.

Tijdens dit debat zal Nederland steun uitspreken voor de ambitie van de Commissie om luchtverontreiniging in de Europese Unie aan te pakken. Dit is zeer belangrijk en het is dan ook zaak om niet te spreken over

problemen, maar over kansen om nu echt stappen te zetten in het verbeteren van de luchtkwaliteit. Om technische redenen kan het evenwel nodig zijn flexibiliteit te betrachten. Ook voor Nederland zal deze flexibiliteit nodig zijn, bijvoorbeeld voor de voorgestelde reductie van niet-methaan vluchtige organische stoffen (NMVOS) omdat deze volgens onze prognoses – met toepassing van alle beschikbare technologie – niet haalbaar is.

Flexibiliteit zou een van de aanvullende elementen kunnen zijn waar het Voorzitterschap naar vraagt. Drie opties daarbij zijn:
- Het loslaten van het reductiepercentage voor 2025. De tweejaarlijkse monitoring moet voldoende inzicht geven of lidstaten op weg zijn de doelstellingen voor 2030 te halen.
- Mochten de doelstellingen voor 2030 niet haalbaar zijn, dan zou dit tot aanpassingen van de reductiepercentages moeten kunnen leiden. Lidstaten en Commissie moeten echter alles gedaan hebben om ambitieus bronbeleid met elkaar vast te stellen, te implementeren en na te leven.
- Als lidstaten naar mening van de Commissie terechte argumenten hebben waardoor ze hun doelstellingen voor 2030 niet halen, dan kan de Commissie – op basis van een goede onderbouwing van de aanpak van de problematiek – uitstel verlenen, bijvoorbeeld voor een periode van 3 jaar.

De leden van de D66-fractie vragen ook naar het uitstellen van een aantal deadlines. Voor zover bekend zijn er geen andere deadlines dan diegenen die hierboven bij «flexibiliteit» al zijn aangestipt.

Tijdpad onderhandelingen en het Nederlands Voorzitterschap

De leden van de D66-fractie en de PvdA-fractie informeren naar het tijdpad van de onderhandelingen over de NEC-richtlijn en vragen naar de verwachting over de behandelfase van dit voorstel tijdens het Nederlands Voorzitterschap begin 2016. Specifieke vragen de leden van de D66-fractie met betrekking tot het tijdpad, wanneer het Europees parlement haar rapport over de Richtlijn Nationale Emissieplafonds vast zal stellen en wanneer de onderhandelingen met het Europees parlement zullen starten.
De onderhandelingen in het Europees parlement zijn verder gevorderd dan in de Raad. Het ENVI comité zal op 15 of 16 juli stemmen over het concept rapport van de rapporteur en over de amendementen. De plenaire stemming in het Europees parlement wordt in september verwacht. Daarna is de positie van het Europees parlement ten aanzien van het voorstel bepaald en is het Europees parlement in principe klaar om – als het dat wenst – de triloogfase van de onderhandelingen met de Raad en de Commissie in te gaan.
De Raad is voorlopig nog bezig om een eigen positie te bepalen. Aangezien veel lidstaten nog altijd een studievoorbehoud hebben ten aanzien van de kern van het voorstel, de landenspecifieke reductiedoelstellingen, lijkt een Raadspositie op korte termijn niet voor de hand te liggen. Het tempo in de tweede helft van dit jaar wordt bepaald door de volgende voorzitter Luxemburg dat evenwel nog weinig inzicht heeft gegeven in de ambities op dit dossier. Grofweg zijn er drie opties:
- Luxemburg rondt de onderhandelingen af en bereikt een akkoord in eerste lezing;
- Luxemburg slaagt erin om in de Raad een algemene oriëntatie vast te stellen, waarna Nederland de triloog met het Europees parlement kan starten en mogelijk een akkoord in eerste lezing kan bereiken;

- Luxemburg zet geen grote stappen op dit dossier. Nederland kan dan proberen een gemeenschappelijk standpunt in de Raad te bereiken, eventueel de triloog starten en indien mogelijk zelfs afronden.

Er is nu geen inschatting te maken welke van deze opties het meest waarschijnlijk is.

De leden van de D66-fractie vragen of het Nederlandse Europese Voorzitterschap aangegrepen zal worden om een hoger ambitieniveau in de onderhandelingen te brengen. Zoals aangegeven heeft Nederland een hoog ambitieniveau voor dit voorstel. Als de onderhandelingen nog niet zijn afgerond voordat Nederland voorzitter wordt, maakt de rol van voorzitter dat Nederland zich neutraal moet opstellen. In die zin kan er onder het Nederlands voorzitterschap minder worden gestuurd op verhoging van het ambitieniveau. Nederland is dan in de eerste helft van 2016 voor de uitkomst van de onderhandelingen in hoge mate afhankelijk van de posities van Raad, Europees parlement en de Commissie.

Hormoonverstorende stoffen

De leden van de PvdA- en PvdD-fracties hebben diverse vragen gesteld over regulering van hormoonverstorende stoffen, het vaststellen van criteria, nieuwe testmethodes en voorlichting aan zwangere vrouwen.

Criteria

Het is een feit dat de criteria voor hormoonverstorende stoffen er nu nog niet zijn, ondanks de wettelijke verplichting die de Commissie daartoe had. Zoals u bekend is, heeft Nederland zich – mede naar aanleiding van de motie Van Veldhoven (Kamerstuk 21 501-08, nr. 539) – aangesloten bij de rechtszaak die de Zweedse regering hierom tegen de Europese Commissie is gestart. Dit sluit aan bij de inzet van Nederland dat zulke criteria zo spoedig mogelijk vastgesteld worden.

De leden van de PvdA-fractie vragen naar de voortgang van deze rechtszaak. De termijn voor het inbrengen van de pleidooien door de voegende partijen is net gesloten. Hierop mogen de Zweedse regering en de Commissie reageren. Daarna zal het Gerecht besluiten of een mondelinge behandeling nodig is, of dat de rechters direct tot een uitspraak kunnen komen.

De leden van de PvdD-fractie vragen naar de zin van het Impact Assessment dat voorafgaand aan het vaststellen van criteria door de Europese Commissie wordt uitgevoerd. Vooropgesteld moet worden dat Nederland hecht aan het instrument Impact Assessment bij het komen tot nieuwe Europese regelgeving. Het is een standaardprocedure wanneer substantiële consequenties verbonden zijn aan voorgenomen beleidsmaatregelen, hetgeen hier zeker het geval is. Volgens de verantwoordelijke Commissaris van Gezondheid en Voedselveiligheid is bovendien een Impact Assessment in dit geval noodzakelijk omdat er nog wetenschappelijk debat wordt gevoerd over de vraag hoe hormoonverstorende stoffen het best kunnen worden gereguleerd. Ook het feit dat de criteria niet alleen van betekenis zijn voor de Gewasbeschermingsverordening en de Biocidenverordening, maar ook voor andere gemeenschappelijke regelgeving, is een reden waarom de Commissie heeft gekozen om een Impact Assessment uit te voeren. In welke mate de Commissie bij dat proces benaderd is door lobbyisten, zoals de fractie van de PvdD suggereert, kan niet beoordeeld worden, net zomin als interpretaties van dat proces (zoals het rapport «A Toxic Affair») van commentaar kunnen worden voorzien. Dit staat ook in de brief van 20 mei jongstleden

(Kamerstuk 27 858, nr. 312), waarin de reactie van de Europese Commissie zelf wordt doorgeleid. Evenmin kan voor de Commissie aangegeven worden waarom zij pas in november 2014 met een routekaart kwam; **hiernaar vragen de leden van de PvdA-fractie**. Waar het om gaat is dat de criteria er nog niet zijn, en dat die er nu snel moeten komen. Daar is de inzet van Nederland op gericht.

Meer specifiek vragen de leden van de PvdA-fractie naar de Gewasbeschermingsverordening. Het daarbij door die fractie gehanteerde uitgangspunt dat 31 specifieke middelen eigenlijk verboden zouden moeten worden, is gebaseerd op de veronderstelling dat er onomstreden criteria zouden zijn, terwijl het ontbreken van overeenstemming daarover juist het probleem is. Het opstellen van nationale criteria biedt geen oplossing: om feitelijk en juridisch effectief te zijn is invulling op Europees niveau nodig. De Biociden-, Gewasbeschermings- en REACH-verordeningen bieden geen, respectievelijk een zeer beperkte basis voor nationale verboden. Een recent voorbeeld op dit gebied, het voorgenomen Deense nationale verbod op een viertal ftalaten, is mede hierom door de Commissie aangevochten en uiteindelijk door de Deense regering ingetrokken. Een nationale maatregel zoals het Franse verbod op Bisfenol A in voedselcontactmaterialen, waar de fractie van de PvdD op wees, zou alleen mogelijk zijn als daarmee ook een geïdentificeerd gezondheidsrisico kan worden weggenomen. De wetenschappelijke kennis tot op heden leidt tot de conclusie dat zo'n risico er in Nederland nu niet is. Dat neemt niet weg dat nieuwe inzichten die conclusie kunnen doen veranderen, zoals bijvoorbeeld ten gevolge van het rapport van de European Food Safety Authority dat in januari jl. uitkwam. Op dit moment onderzoekt het RIVM of deze nieuwe inzichten voor de Nederlandse situatie tot een gewijzigde risicobeoordeling moeten leiden. Deze analyse wordt in het najaar verwacht en op dat moment zal de regering opnieuw beoordelen of aanvullende acties nodig zijn.

De leden van de PvdD-fractie vragen naar de wijze waarop hormoonverstorende stoffen beoordeeld zouden moeten worden, waarbij zij een «hazard approach» voorstellen. Ook stelt deze fractie dat vanwege de complexiteit van het werkingsmechanisme van hormoonverstorende stoffen het niet mogelijk is om een veilige dosis vast te stellen. In de beantwoording van de consultatie van de Europese Commissie over mogelijke criteria heeft Nederland aangegeven (Kamerstuk 22 112, nr. 1936) dat ook de regering een «hazard approach» voorstaat. Dat betekent dat de vraag of een stof hormoonverstorend is, moet worden beantwoord op basis van de stofeigenschappen. Dit is overigens niet hetzelfde als het geheel niet accepteren van een acceptabel blootstellingsniveau. Daarover zijn de regimes van de drie hiervoor genoemde Europese verordeningen verschillend.

Voorlichting zwangere vrouwen

De leden van PvdD-fractie vragen verder nog naar het geven van voorlichting aan zwangere vrouwen. Dit is aan de orde geweest in een eerder debat met Uw Kamer, waarbij de motie Van Tongeren (Kamerstuk 30 175, nr. 196) met dezelfde strekking werd verworpen.

De voorlichting aan zwangere vrouwen die door VWS wordt verzorgd, verloopt onder meer via de folder *Zwanger!*. De inhoud van deze folder wordt zorgvuldig samengesteld door een werkgroep met daarin verloskundigen, gynaecologen, huisartsen en experts zoals toxicologen. Bij de laatste herziening van de folder is specifiek gekeken naar het onderwerp hormoonverstorende stoffen. De werkgroep was van mening dat het

onderwerp op dit moment nog met teveel onzekerheden is omgeven. Het heeft daarom (nog) geen plaats in de folder gekregen. Wel is het algemene tekstblok over schadelijke stoffen in de folder *Zwanger!* geactualiseerd en uitgebreid. De folder wordt steeds aangepast aan de actuele stand van zaken, bijvoorbeeld als nieuwe informatie of nieuw onderzoek daar aanleiding toe geeft. Dat zal dan in afstemming met de experts gebeuren, gefaciliteerd door het RIVM.

In opdracht van het Ministerie van VWS bereidt het RIVM intussen een themaworkshop voor zorgprofessionals voor. Hierover heeft Uw Kamer gesproken met de Minister van VWS op 13 november 2014 (Kamerstuk 32 279, nr. 67). Een eerste stap daarbij is te onderzoeken wat de informatiebehoefte van deze professionals is.

Testmethoden

De leden van de PvdA-fractie vragen tenslotte naar de stand van zaken rond de ontwikkeling van een nieuwe Europese testmethode en, meer algemeen, naar welke testmethoden er nog meer in ontwikkeling zijn. De door de PvdA-fractie bedoelde methode betreft de zogeheten Extended One Generation Reproductive Toxicity Test (EOGRT). Deze testmethode is op Nederlands initiatief enkele jaren geleden door de OESO ontwikkeld en uiteindelijk op 13 maart jl. als testmethode ingevoegd in de REACH-verordening[5]. Deze test maakt het mogelijk om nadelige effecten van een verstoring van het geslachtshormoonsysteem door chemische stoffen bij foetussen en nakomelingen waar te nemen, evenals verstoringen van andere hormonale systemen. Het aanvaard krijgen van deze testmethode in de REACH-verordening kon slechts plaatshebben nadat er enkele compromissen over de uitvoering van deze test gesloten zijn, met name om de kosten van het uitvoeren van testen niet te hoog te laten worden en het proefdiergebruik te beperken. Op dit moment werkt het Europees Agentschap voor Chemische Stoffen aan een richtsnoer voor de toepassing van deze testmethode. Nadat dit richtsnoer is vastgesteld, voorzien voor het najaar van 2015, zal bezien kunnen worden of hiermee een adequaat instrument beschikbaar is voor het identificeren van hormoonverstorende stoffen. Er wordt door de OESO momenteel gewerkt aan de verdere ontwikkeling van methoden om andere mogelijk nadelige gezondheidseffecten door hormoonverstoring waar te kunnen nemen. Nederland levert daaraan een belangrijke bijdrage en maakt zich ook sterk om deze testen in de relevante wettelijke kaders (REACH, biociden-, pesticiden- en cosmeticawetgeving) geïmplementeerd te krijgen.

Kaderrichtlijn water

De leden van de PvdA-, VVD- en GroenLinks-fracties hebben vragen gesteld over de Nederlandse ambities met betrekking tot waterkwaliteit, de uitvoering van de motie Jacobi/Hachchi, aanvullende maatregelen inzake de Kaderrichtlijn Water en de termijnen die daarbij gehanteerd worden. Nederland zet zich in voor een goede toestand van oppervlakte- en grondwater. Dit is immers een randvoorwaarde voor duurzaam gebruik en voor planten en dieren.

Het is een flinke opgave. Nederland is dichtbevolkt en ligt aan het einde van stroomgebieden; dat geeft veel druk op onze watersystemen. Om toch maximale resultaten na te streven is er voor gekozen om maatregelen zoveel mogelijk te koppelen aan andere opgaven en aan te sluiten bij investeringsritmes. Dat kan door de termijnen te benutten die de

[5] PbEU L 50 van 21 februari 2015, p. 1.

Kaderrichtlijn Water hierbij toestaat. Zo wordt bijvoorbeeld de aanleg van een nevengeul als natuurlijke habitat bij voorkeur gecombineerd met activiteiten gericht op verhoging van de waterveiligheid.

Er zijn inderdaad middelen toegevoegd aan het Deltafonds ten behoeve van waterkwaliteit. Deze worden gebruikt om het hoofdwatersysteem natuurlijker in te richten. De middelen dragen daarmee bij aan de waterkwaliteit, net als het beleid ten aanzien van puntbronnen en diffuse bronnen.

De Tweede Kamer heeft eind 2014 via de motie Jacobi/Hachchi verzocht om een beleidsimpuls voor voldoende en schoon zoet water. Aan de uitvoering van deze motie wordt gewerkt. Woensdag 27 mei was er bijvoorbeeld een drukbezochte bestuurlijke bijeenkomst. De betrokken partijen, inclusief maatschappelijke organisaties, hebben aangegeven wat ze zelf gaan doen en wat ze van anderen verwachten.

Uiteindelijk zullen de resultaten van de beleidsimpuls worden verwerkt in het Nationaal Water Plan, dat eind dit jaar wordt vastgesteld. Onderdeel van dat plan zijn de stroomgebiedbeheerplannen, waarin ingegaan wordt op de bronnen van verontreiniging met bijbehorende maatregelen. De landbouw krijgt daarbij bijzondere aandacht, omdat diffuse belasting vanuit het landelijk gebied voor diverse stoffen de grootste bron is.

Voorafgaand aan het AO Water op 24 juni ontvangt uw Kamer een brief waarin hierop nader wordt ingegaan. Tijdens dit AO kan hier verder over gesproken worden.

De leden van de VVD-fractie vragen naar de meetmethoden die door de Europese Commissie gehanteerd worden en hoe Nederland tegemoet gekomen gaat worden. Op dit moment is de eigenschap met de slechtste score bepalend voor het eindoordeel over de waterkwaliteit van de Europese Commissie: «one out, all out». Op basis van voorstellen geïnitieerd door Nederland (maar gesteund door meerdere lidstaten) wordt nu gewerkt aan de invoering van een aanvullende wijze van rapporteren per onderdeel van de richtlijn. Met deze methode wordt de gerealiseerde vooruitgang goed zichtbaar en het oordeel sluit beter aan bij de beleving van de waterkwaliteit door de maatschappelijke organisaties. Nederland zal zich inzetten voor een spoedige invoering hiervan en past daarop vooruitlopend de aanvullende wijze van rapporteren al toe in de stroomgebiedbeheerplannen 2016–2021, die eind dit jaar worden vastgesteld.

De leden van de GroenLinks-fractie vragen naar de samenhang tussen de Kaderrichtlijn Water en ander EU beleid. Nederland vraagt hiervoor regelmatig aandacht bij de Europese Commissie. Zo dringt Nederland aan op het spoedig gereed komen van een door de Commissie toegezegde strategie voor geneesmiddelen. Ook vraagt Nederland de Europese Commissie om bij de toelating en gebruik van stoffen via REACH rekening te houden met de eisen aan de waterkwaliteit.

De leden van de PvdA-fractie hebben gevraagd om in te gaan op de uitspraak van de Europese Commissie dat Nederland niet de juiste informatie aanlevert om de effectiviteit van de bestaande maatregelen te beoordelen. De Europese Commissie heeft in het algemeen waardering voor Nederland als het gaat om monitoring en de methoden om te beoordelen wat de resterende opgave is voor de waterkwaliteit. De suggesties van de Europese Commissie om de Nederlandse methoden verder te verbeteren worden ter harte genomen en voor een belangrijk deel al toegepast in de stroomgebiedbeheer-

plannen 2016–2021, die eind dit jaar worden vastgesteld. Als bouwsteen daarvoor is het Planbureau voor de Leefomgeving gevraagd om een ex-ante evaluatie te maken en de effectiviteit van de maatregelen in de ontwerpstroomgebiedsbeheerplannen te beoordelen. De uitkomsten hiervan zullen ook beschikbaar zijn voor de Europese Commissie.

Circulaire economie

De leden van de VVD-fractie vragen naar de recente stemming in de ENVI commissie van het Europees parlement over het oude voorstel voor circulaire economie. Het Europees parlement slaagde er begin dit jaar niet in om tot een gezamenlijke resolutie te komen tegen het terugtrekken van het afvalpakket, zoals dat in het werkprogramma van de Europese Commissie was aangekondigd. De individuele resoluties van de verschillende fracties die wel ter stemming zijn gebracht, kregen geen meerderheid. In de geannoteerde agenda van de Milieuraad van 16 december 2014[1] [6] bent u geïnformeerd over het Nederlandse standpunt in relatie tot het terugtrekken van het afvalpakket.

De leden van de VVD-fractie willen ook weten in hoeverre het logisch is dat de stemming over een rapport dat toe ziet op een ingetrokken voorstel, wordt meegenomen in de vormgeving van een nieuw voorstel. Het rapport waar het Europees parlement op dit moment aan werkt (*Resource efficiency, moving towards a circular economy*) gaat niet over het ingetrokken voorstel, maar over het voorstel dat de Europese Commissie eind dit jaar zal publiceren. Het is een rapport waarmee het Europees parlement op eigen initiatief een advies geeft aan de Europese Commissie over dit nieuwe voorstel. De stemming hierover zal op 16 of 17 juni plaats vinden in de ENVI commissie van het Europees parlement. Naar verwachting zal de plenaire stemming in juli of september in Straatsburg plaatsvinden.

[6] Kamerstuk 21 501-08, nr. 537